

Vliv profese na osobní život vychovatelů v Dětském domově v Bojkovicích

Veronika Pastorková

Bakalářská práce
2012



Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně

Fakulta humanitních studií

Ústav pedagogických věd

akademický rok: 2011/2012

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: Veronika PASTORKOVÁ

Osobní číslo: H09137

Studijní program: B 7507 Specializace v pedagogice

Studijní obor: Sociální pedagogika

Téma práce: Vliv profese na osobní život vychovatelů v Dětském domově v Bojkovicích

Zásady pro vypracování:

Zpracování rešerše a studium odborné literatury.

Vymezení pojmů a teoretických východisek z oblasti dětského domova - specifika profese vychovatele.

Příprava metodiky výzkumné části.

Realizace kvalitativního výzkumu v Dětském domově v Bojkovicích.

Zpracování a vyhodnocení získaných dat, včetně jejich interpretace.

Prezentace výsledků výzkumu, jejich shrnutí a doporučení pro praxi.

Rozsah bakalářské práce:

Rozsah příloh:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

HENDL, J. Kvalitativní výzkum. Praha: Portál, 2005. ISBN 80-7367-040-2.

MATĚJČEK, Z. DYTRYCH Z. Nevlastní rodiče a nevlastní děti. Praha: Grada Publishing, 1999. ISBN 80-7169897-0.

SCHMIDBAUER, W. Syndrom pomocníka. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-369-7.

ŠVAŘÍČEK, R. ŠEĎOVÁ, K. a kol. Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách 1. vyd. Praha: Portál, 2007. ISBN: 978-80-7367-313-0.

ŠKOVIERA, A. Dilemata náhradní výchovy. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-318-5.

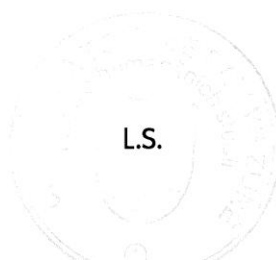
Vedoucí bakalářské práce: **Mgr. Martina Růžičková**
Ústav pedagogických věd

Datum zadání bakalářské práce: **30. listopadu 2011**

Termín odevzdání bakalářské práce: **4. května 2012**

Ve Zlíně dne 12. ledna 2012


doc. Ing. Anežka Lengalová, Ph.D.
děkanka




Mgr. Jakub Hladík, Ph.D.
ředitel ústavu

PROHLÁŠENÍ AUTORA BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že

- odevzdáním bakalářské práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby ¹⁾;
- beru na vědomí, že bakalářská práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k nahlédnutí;
- na moji bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3 ²⁾;
- podle § 60 ³⁾ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60 ³⁾ odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – bakalářskou práci - nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování bakalářské práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky bakalářské práce využít ke komerčním účelům.

Prohlašuji, že

- elektronická a tištěná verze bakalářské práce jsou totožné;
- na bakalářské práci jsem pracoval samostatně a použitou literaturu jsem citoval. V případě publikace výsledků budu uveden jako spoluautor.

Ve Zlíně 29.4.2012

Pastorova Tomáš

1) zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování závěrečných prací:

(1) Vysoká škola nevydělečně zveřejňuje disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledku obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy.

(2) *Disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce odevzdané uchazečem k obhajobě musí být též nejméně pět pracovních dnů před konáním obhajoby zveřejněny k nahlížení veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě pracoviště vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce pořizovat na své náklady výpisy, opisy nebo rozmnoženiny.*

(3) *Platí, že odevzdáním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.*

2) *zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3:*

(3) *Do práva autorského také nezasahuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, užije-li nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu k výuce nebo k vlastní potřebě dílo vytvořené žákem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacímu zařízení (školní dílo).*

3) *zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:*

(1) *Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 35 odst.*

3). *Odpirá-li autor takového díla udělit svolení bez vážného důvodu, mohou se tyto osoby domáhat náhrady chybějícího projevu jeho vůle u soudu. Ustanovení § 35 odst. 3 zůstává nedotčeno.*

(2) *Není-li sjednáno jinak, může autor školního díla své dílo užit či poskytnout jinému licenci, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy nebo školského či vzdělávacího zařízení.*

(3) *Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla z výdělku jím dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřeně přispěl na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložily, a to podle okolností až do jejich skutečné výše; přitom se přihlédne k vyšší výdělku dosaženého školou nebo školským či vzdělávacím zařízením z užití školního díla podle odstavce 1.*

ABSTRAKT

V mé bakalářské práci jsem se zabývala vlivem profese na osobní život vychovatelů v Dětském domově v Bojkovicích. Cílem mé práce bylo zjistit, zda profese vychovatele v dětském domově zasahuje do jejich osobního života, chodu rodiny, volného času či psychiky. Touto prací bych se chtěla pokusit snížit negativní vlivy této profese na jejich osobní život a poskytnout jim tak podklady pro zpětnou vazbu.

Teoretická část se věnuje náhradní rodinné péči, ústavní péči a osobnosti vychovatele a jejich profesi. Praktická část poukazuje na různé druhy vlivů na osobní život vychovatelů.

Klíčová slova: náhradní rodinná péče, ústavní péče, vychovatel, dětský domov, osobní život

ABSTRACT

In my bachelor's dissertation I am occupy impacted profession on personal life educator in Children's home Bojkovice. The target for my dissertation was learn whether profession educator in Children home interfere to their personal life, family functioning, leisure and psyche. In this dissertation, I would like try to reduce the negative effects this profession on their personal lives and give them a base for feedback.

The theoretical part is devoted substitute parental care, institutional care, personality of educator and their profession. The practical part advert to different kinds of impact on personal life of educators.

Keywords: substitute parental care, institutional care, educator, children's home, personal life

Motto:

Pamatuj, že i ta nejtěžší hodina ve tvém životě, má jen 60 minut.

Sofokles

Ráda bych poděkovala Mgr. Martině Růžičkové za odborné vedení a cenné rady, ochotu a milý přístup při psaní mé bakalářské práce. Také bych chtěla moc poděkovat paní ředitelce Dětského domova v Bojkovicích Bc. Ivettě Mendlové a všem vychovatelům za vstřícný přístup a poskytnutí cenných informací pro můj výzkum.

Velký dík za podporu a pomoc patří mojí rodině, příteli a kamarádce Adélce Habartové. Poděkování za korekci patří Andrejce Pastorkové a Terezce Habartové.

Bez těchto lidí by moje bakalářská práce nevznikla. Děkuji.

Prohlašuji, že odevzdaná verze bakalářské práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

OBSAH

ÚVOD	11
I TEORETICKÁ ČÁST	12
1 NÁHRADNÍ RODINNÁ PÉČE	13
1.1 ADOPCE (OSVOJENÍ)	14
1.2 PĚSTOUNSKÁ PÉČE	15
1.3 OPATROVNICTVÍ	16
1.4 PORUČNICTVÍ.....	16
2 ÚSTAVNÍ PÉČE	18
2.1 DIAGNOSTICKÝ ÚSTAV	19
2.2 DĚTSKÝ DOMOV	21
2.3 DĚTSKÝ DOMOV SE ŠKOLOU	22
2.4 VÝCHOVNÝ ÚSTAV.....	23
3 OSOBNOST VYCHOVATELE	24
3.1 VYCHOVATEL	24
3.2 SPECIFIKA PRÁCE VYCHOVATELŮ V DĚTSKÉM DOMOVĚ.....	26
3.2.1 Důvody častých odchodů vychovatelů z dětských domovů	28
3.2.2 Vědomosti a dovednosti vychovatele v dětském domově.....	28
3.3 STRES A SYNDROM VYHOŘENÍ	29
3.3.1 Syndrom vyhoření v pomáhajících profesích	31
3.3.2 Prevence a zvládnání stresu	31
3.4 SYNDROM POMOCNÍKA	32
3.5 PROFESNÍ ŽIVOT A SOUKROMÝ ŽIVOT: PODOBY VZÁJEMNÉHO PŮSOBENÍ	36
II PRAKTICKÁ ČÁST	42
4 REALIZACE VÝZKUMU	43
4.1 CÍL VÝZKUMU	43
4.1.1 Dílčí cíle.....	43
4.1.2 Výzkumné otázky	44
4.2 VÝZKUMNÝ VZOREK	44
4.3 DRUH VÝZKUMU	45
4.4 METODA VÝZKUMU.....	45
4.5 ORGANIZACE A PRŮBĚH VÝZKUMU	46
4.5.1 Dětský domov rodinného typu v Bojkovicích	47
4.6 ZPŮSOB ZPRACOVÁNÍ DAT.....	48
5 VÝSLEDKY VÝZKUMU	50

5.1	KATEGORIE VÝSLEDKŮ VÝZKUMU	50
5.2	ODPOVĚDI NA DÍLČÍ CÍLE VÝZKUMU.....	64
5.3	ODPOVĚDI NA VÝZKUMNÉ OTÁZKY	65
6	SHRNUTÍ VÝZKUMU.....	67
	ZÁVĚR	69
	SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY.....	71
	SEZNAM PŘÍLOH	74

ÚVOD

Toto téma jsem si vybrala, abych si prohloubila své znalosti a taky povědomí okolí v této oblasti. Jsem učitelka v mateřské škole a děti jsou pro mě velmi důležité. Ráda bych se dozvěděla, jak to funguje, když děti nejsou ve své biologické rodině. A z mého profesionálního hlediska mě velmi zajímají specifika práce vychovatelů v dětských domovech. Díky své bakalářské práci bych se chtěla seznámit s dětským domovem rodinného typu. A to konkrétně v Bojkovicích. Svoji práci bych chtěla pomoci vychovatelům při jejich nelehké profesi, která je velmi důležitá. Nahrazují to nejdůležitější, co člověk má a to je jeho rodina.

V dnešní době má spousta párů problémy se založením rodiny. Některé páry to řeší umělým oplodněním, pokud se někomu nezdaří ani tato možnost, přemýšlí o možnosti být adoptivním rodičem nebo pěstounem. A v mé bakalářské práci nastiňuji možnosti náhradní rodinné péče. V praktické části řeším adopci a pěstounství i s vychovateli. Můj osobní názor je, že kdybych nemohla mít vlastní děti, jistě bych tuto možnost využila.

Pokud dítě nemá to štěstí, že by mělo vlastní nebo náhradní rodinu, tak existuje ústavní péče. Ve své druhé kapitole popisují tyto zařízení. Osobní zkušenost mám pouze s dětským domovem, kde jsem vykonávala svoji praxi. Toto zařízení hodnotím pozitivně. Jediné, co tam dětem chybí, je rodičovská láska a objektivní pohled na hospodaření s penězi.

Každá práce má svá specifika. Žádnou práci neodsuzuji a člověka, který nějakou práci odsuzuje a nezkusil si ji, si nevážím. Osobně za velmi specifické považuji pomáhající profese. Do této kategorie patří i vychovatelé. Jejich práce je velmi důležitá a náročná. Proto je jim věnovaná celá moje bakalářská práce a patří jim třetí kapitola v teoretické části a vyslovuji jim obdiv za jejich práci, kterou vychovatelé v Dětském domově v Bojkovicích vykonávají s láskou a nadšením.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 NÁHRADNÍ RODINNÁ PÉČE

Náhradní rodinná péče je jeden z pojmů, který bych chtěla ve své práci objasnit. Pod tímto pojmem se ukrývá mnoho možností, jak tuto péči vykonávat. Proto bych se je pokusila za pomoci odborné literatury vysvětlit.

Každý jedinec má právo na lásku a tu by mělo poznat hlavně dítě. Pokud se z jakéhokoliv důvodu rodiče nemohou nebo nechtějí o dítě starat, je zde nabídka náhradní rodinné péče a ta je preferována před ústavní péčí.

„Po institucionální stránce spadá náhradní rodinná péče do kompetence Ministerstva práce a sociálních věcí, které je centrálním orgánem státní správy pro tuto oblast. Na nižším stupni je náhradní rodinná péče zajišťována krajskými úřady, pověřenými obcemi a obcemi, a to jak v rámci přenesené, tak i samostatné působnosti. O všech formách náhradní rodinné péče v konečné fázi rozhoduje soud dle občanského soudního řádu.“ (Bubleová, V., in Kolektiv autorů, 2007, s. 209-210)

Dle Radvanové, Koluchové, Dunovského (1979) náhradní rodinnou péčí si můžeme vyložit jako péči o opuštěné, osiřelé dítě, které postihla ztráta jeho vlastní rodiny nebo ji vůbec nenalezlo, v prostředí jiném, v nové rodině či tak uspořádané malé skupině, která se rodinnému systému nejvíce přibližuje.

Dle Radvanové, Koluchové, Dunovského (1979) hlavním důvodem pro umístění dítěte do náhradní rodinné péče může být považována ztráta či selhání jeho vlastní rodiny v plnění základních rodinných funkcí, především funkce socializačně výchovné. Úmrtí rodičů, anebo jejich nezáměr v průběhu života, kdy se o dítě nemohou, nechtějí nebo nedovedou starat. Stupeň jejich zanedbávání „péče“ je tak vysoký, že vývoj dítěte je vážně ohrožen nebo již poškozen. Taková rodina má disfunkční charakter nebo je již zcela nefunkční.

Skutečné osiření způsobené úmrtím obou rodičů bylo v minulosti velmi časté, nyní se vyskytuje zřídka. A pokud se objeví, najde toto dítě většinou náhradní rodinu u nejbližších příbuzných.

„Pro institut NRP jsou nejvýznamnější dva zákony:

- *Zákon č. 94/1963 Sb., o rodině, ve znění předpisů pozdějších*
- *Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně – právní ochraně dětí, ve znění předpisů pozdějších.“* (Bubleová, V., in Kolektiv autorů, 2007, s. 217)

Dle Kolaříka a kol. (2004) všechny případy opuštěných dětí posuzuje v rámci každého kraje tzv. poradní sbor, který tvoří tým odborníků reprezentovaný sociálními pracovníci, psychology, dětskými lékaři a řediteli kojeneckých a dětských domovů. Tito odborníci na základě komplexního zhodnocení žádosti doporučí konkrétnímu dítěti vhodnou rodinu.

1.1 Adopce (osvojení)

Při adopci přijme rodič dítě za své, chybí jen stejná genetická minulost, a pokud je dítě starší, tak zde chybí i společná minulost, stejné zážitky. Existují různé druhy příběhů, jak končí adopce. Někdy si rodiče s dítětem neví vůbec rady, jindy není žádný problém. Ale myslím si, že problém s výchovou může nastat i u biologicky vlastních dětí. Vždycky rodiče musí mít velkou trpělivost a spoustu lásky, aby to vše zvládli.

Pokud bych nemohla mít vlastní děti, jistě bych adopci zvažovala jako jedno z možných řešení, protože život bez dítěte mi přijde jako nenaplněný.

Dle Kovaříka a kol. (2004) popisuje význam slova osvojení jako učinit svým. Slovní původ adopce nalezneme v latině: ad-optio, vyvolit či vyvolit si. Opce znamená právo (a možnost) svobodné volby.

Dle Matějčka (1999) právní vymezení nacházíme v zákonu č. 94/1963 Sb., o rodině, v znění pozdějších předpisů. „*Osvojení (adopce) stojí nejbližše přirozené vlastní rodině*“ (Matějček, 1994, s. 66).

Bubleová in Kolektiv autorů (2007) označuje osvojení jako optimální formu náhradní výchovy a náhradní rodinné péče.

„Dalším významným, taktéž společným předpokladem osvojení je souhlas rodičů dítěte (eventuálně zákonného zástupce dítěte – opatrovníka, pokud rodiče nemají rodičovská práva nebo nežijí). Zákon o rodině však v této souvislosti uvádí výjimku z tohoto požadavku, a to takovou, že souhlasu rodič není zapotřebí tehdy, jestliže po dobu jednoho roku o dítě neprojevil opravdový zájem, který by jako rodič projevit měl. K uplatnění této výjimky praxi dochází především tam, kde dítě, jež má být osvojeno, žije v ústavním zařízení.“ (Radvanová, Koluchová, Dunovský, 1979, s. 113).

Dle Bubleové in Kolektiv autorů (2007) musí být přiměřený věkový rozdíl mezi osvojencem a osvojitelem. Je možné osvojit pouze dítě, které je nezletilé. A osvojitel může být pouze fyzická osoba, která dokáže zaručit způsobem svého života, že osvojení bude ku prospěchu dítěte a společnosti. Povinností soudu je zajistit na základě lékařského vyšetření zdravotní stav osvojitelů, jejich motivaci k osvojení, výchovné a pečovatelské schopnosti a osobnostní dispozice a musí posoudit, zda se nepřiči účelu osvojení. Další povinností soudu je vyžádat vyjádření orgánu sociálně-právní ochrany. Osvojit dítě si můžou jen manželé nebo jeden z manželů se souhlasem toho druhého. Osvojené dítě má příjmení osvojitele. Pokud se jedná o nezrušitelné osvojení je osvojitel zapsán do matriky místo rodiče osvojence. Jen výjimečně může takto osvojit i osamělá osoba, ale to jen za předpokladu, že jsou jinak splněny zákonné podmínky a osvojení bude ku prospěchu dítěte. V tomto případě soud také rozhodne o tom, že z matriky bude vypuštěn zápis o druhém rodiči. Než soud rozhodne o osvojení, dítě musí být nejméně po dobu tří měsíců v péči budoucího osvojitele, a to na jeho náklady.

„Zákon o rodině rozlišuje dva druhy osvojení:

-osvojení nezrušitelné, přičemž nezrušitelně lze osvojit jen dítě starší jednoho roku

-osvojení prosté, které lze zrušit jen na návrh osvojitele, nebo osvojence“ (Bubleová, V., in Kolektiv autorů, 2007, s. 209)

1.2 Pěstounská péče

Rozdíl mezi pěstouny a adoptivními rodiči je, že do pěstounské výchovy a péče může zasahovat biologická rodina dítěte. To někdy může způsobovat problémy. Může se stát, že problémy s dítětem a s jeho biologickou rodinou pěstounští rodiče nezvládnou, rozpadne se jejich vlastní rodina a dítě se navrací do ústavní péče. Otázka je, jak se tato situace bude řešit, pokud se dětské domovy zruší.

Velmi si vážím lidí, kteří si vezmou dítě do pěstounské péče a kvalitně jim nahrazují biologickou rodinu, chce to mít odvalu, spoustu trpělivosti, tolerance a lásky.

Dle Bubleové in Kolektiv autorů (2007) do pěstounské péče může soud svěřit dítě fyzické osobě, pokud zájem dítěte vyžaduje svěření do takové péče a osoba pěstouna dokáže poskytnout záruku řádné výchovy dítěte. Dítě může být taky svěřeno do společné pěstounské péče manželů.

Dle Bubleové in Kolektiv autorů (2007) povinností pěstouna je o dítě osobně pečovat. Bylo-li dítě svěřeno do pěstounské péče pouze jednomu z manželů, zde platí ustanovení § 33 obdobně (§ 33 zákona o rodině uvádí: Na výchově dítěte se podílí i manžel, který není rodičem dítěte, za předpokladu, že s ním žije ve společné domácnosti.).

Dle Bubleové in Kolektiv autorů (2007) při péči o osobu dítěte pěstoun vykonává přiměřeně práva a povinnosti rodičů. Nemá vyživovací povinnosti k dítěti ani právo zastupovat dítě a spravovat jeho záležitosti má pouze jen v běžných věcech.

Zákonnými zástupci pořád zůstávají rodiče dítěte. Při pěstounské péči není vyloučen styk dítěte s rodiči.

„Pěstounská péče je státem garantovaná forma náhradní rodinné péče, která zajišťuje dostatečné hmotné zabezpečení dítěte i přiměřenou odměnou těm, kteří se ho ujali, dle zákona č.117/1995Sb., o SPOD ve znění předpisů pozdějších.“ (Bubleová, V., in Kolektiv autorů, 2007, s. 212).

„Pěstounská péče individuální je v poměru k vlastní rodině hned za adopcí. Manželé, kteří většinou už vlastní děti mají, přijímají do své péče a výchovy ještě jedno nebo dvě děti cizí“ (Matějček, 1994, s. 166).

1.3 Opatrovnictví

„Potřeba ustanovit dítěti opatrovníka vzniká vždy v okamžiku, kdy tu není ani jeden z rodičů, jenž by byl subjektem rodičovských práv a povinností. K takovému případu dochází, jestliže rodiče zemřeli, byli zbaveni rodičovských práv anebo nemají způsobilost k právním úkonům v plném rozsahu“ (Radvanová, Koluchová, Dunovský, 1979, s. 126).

1.4 Poručnictví

„Jestliže rodiče zemřeli, byli zbaveni rodičovské odpovědnosti, výkon jejich rodičovské odpovědnosti byl pozastaven, nebo nemají způsobilost k právním úkonům v plném rozsahu, ustanoví soud dítěti poručníka, který bude nezletilého vychovávat, zastupovat a spravovat jeho majetek místo rodičů.“

Jakékoliv rozhodnutí poručníka v podstatné věci týkající se dítěte vyžaduje schválení soudem.

Pokud soudem ustanovený poručník bude o dítě osobně pečovat a naplňovat všechny složky rodičovské odpovědnosti, nastupuje namísto rodičů téměř v celém rozsahu.

Pokud poručník osobně pečuje o dítě, je také zabezpečován dávkami státní sociální podpory jako pěstoun, a je-li toho třeba, i dávkami sociální péče.“ (Bubleová, V., in Kolektiv autorů, 2007, s. 216-217)

2 ÚSTAVNÍ PÉČE

Pokud dítě není ve vlastní rodině nebo v náhradní rodinné péči, je mu zajištěna ústavní péče. Je několik zařízení, kde je tato péče vykonávána a já je v této kapitole chci popsat.

„Školská zařízení pro výkon ústavní výchovy nebo ochranné výchovy poskytuje dětem ve věku od 3 do 18 let (případně do 19let) výchovu a vzdělávání. Děti do těchto zařízení přichází na základě rozhodnutí soudu o ústavní výchově, popř. ochranné výchově, popř. předběžného opatření. Školská zařízení pro výkon ústavní výchovy nebo ochranné výchovy jsou:

- a) diagnostický ústav,*
- b) dětský domov,*
- c) dětský domov se školou,*
- d) výchovný ústav.“ (Vojtová, V. in Pipeková, J., 2006, s. 367)*

Ústavní výchova – *„Nařizuje ji soud podle Zákona o rodině nebo podle Zákona o soudnictví ve věcech mládeže dětem do 18 let. Důvody mohou být: výchovné nebo sociální. Ústavní výchova trvá tak dlouho, jak je nezbytně nutné, nejdéle do dosažení zletilosti. O jejím zrušení opět rozhoduje soud. Zrušena může být kdykoliv na základě žádosti zákonných zástupců, pokud splnila svůj výchovný účel anebo pokud pominuly důvody, pro které byla nařízena. Výjimečně může být tato výchova prodloužena až do devatenácti let (v zájmu dokončení vzdělávání), ale se souhlasem jedince, kterého se týká.“ (Vojtová, V. in Pipeková, J., 2006, s. 366)*

Dle Vojtové in Pipeková (2006) jedincům od 12 do 18 let podle Zákona o soudnictví ve věcech mládeže se nařizuje ochranná výchova. Důvody mohou být:

- u dětí od 12 do 15 let je soud nařídí z toho důvodu, kdy spáchaly čin, za který lze dle trestního zákona uložit výjimečný trest
- mladistvým mezi 15 a 18 lety soud ochrannou výchovu nařídí za trestný čin, pokud je pravděpodobné, že bude mít větší efekt, než kdyby byl uložen trest odnětí svobody.

Dle Vojtové in Pipeková (2006) ochranná výchova je realizována pouze ve speciálních školských výchovných zařízeních. Končí při dosažení zletilosti. Avšak stejně jako ústavní výchova může být soudem prodloužena až do věku 19let a to pokud nespĺnila svůj účel.

Dle Pilaře in Jedlička, Klíma, Kořa, Němec (2004) důležité informace nalezneme v zákoně č. 109/ 2002 Sb. o výkonu ústavní výchovy a ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních a o změně jiných zákonů jsou zařízení rozděleny podle druhu (diagnostické ústavy, dětské domovy, dětské domovy se školou a výchovné ústavy pro mládež). Avšak změna oproti současné legislativě je v nahrazení dětských výchovných ústavů dětskými domovy se školou a zvláštních internátních škol, které jsou transformovány na dětské domovy, resp. Dětské domovy se školou. To platí pro ty, v nichž jsou umístěny děti s ústavní výchovou.

Dle Pilaře in Jedlička, Klíma, Kořa, Němec (2004) zařízení můžeme diferencovat podle věku, mentální úrovně, zdravotního postižení, stupně obtížnosti výchovy, popřípadě podle pohlaví svěřenců. Typy zařízení náhradní rodinné výchovné péče stanoví zákon, označení budov je řešeno vyhláškou. Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy i jiná právnická osoba nebo fyzická osoba mají právo zakládat zařízení výchovné péče s výjimkou diagnostických ústavů.

„Ústavní výchovu a ochrannou výchovu lze v rámci resortu školství, mládeže a tělovýchovy realizovat pouze v zařízeních náhradní výchovné péče zapsaných v rejstříku ministerstva nebo v náhradních rodinách (nový pojem představuje „vytipovaná rodina“ vedená metodicky na základě smlouvy diagnostickým ústavem.“ (Pilař, J., in Jedlička, R., Klíma, P., Kořa, J., Němec, J., 2004, s. 307-308)

2.1 Diagnostický ústav

Dle Vojtové in Pipeková (2006) má diagnostický ústav v systému školských zařízení pro výkon ochranné výchovy nebo ústavní výchovy zvláštní postavení. Toto zařízení přijímá děti krátkodobě zpravidla na 8 týdnů. Je zde prováděna komplexní diagnostika a na jejím základě je umísťuje do konkrétního školského zařízení.

Dle Vojtové in Pipeková (2006) může také poskytovat na základě žádosti rodičů (popř. zákonných zástupců) preventivně-výchovnou péči dětem, péči dětem s nařízenou ústavní výchovou nebo uloženou ochrannou výchovou zadržovaných na útěku z jiného zařízení nebo od rodičů (po dobu nezbytně nutnou).

„Ve vztahu k edukaci dítěte plní diagnostický ústav úkoly:

- a) *diagnostické, spočívající ve vyšetření úrovně dítěte formou pedagogických a psychologických činností;*
- b) *vzdělávací, v jejichž rámci se zjišťuje úroveň dosažených znalostí a dovedností, stanovují a realizují se specifické vzdělávací potřeby v zájmu rozvoje osobnosti dítěte přiměřeně jeho věku, individuálním předpokladům a možностям;*
- c) *terapeutické, které prostřednictvím pedagogických a psychologických činností směřují k nápravě poruch v sociálních vztazích a v chování dítěte;*
- d) *výchovné a sociální, vztahují se k osobnosti dítěte, k jeho rodinné situaci a nezbytné sociálně-právní ochraně; podle potřeby zprostředkovává zdravotní vyšetření dítěte;*
- e) *organizační, související s umísťováním dětí do zařízení v územním obvodu diagnostického ústavu vymezeném ministerstvem, popřípadě i mimo územní obvod; spolupracuje s orgánem sociálně právní ochrany při přípravě jeho návrhu na nařízení předběžného opatření, které bude vykonáváno v diagnostickém ústavu nebo na návrh diagnostického ústavu v jiném zařízení;*
- f) *koordinační, směřující k prohloubení a sjednocení odborných postupů ostatních zařízení v rámci územního obvodu diagnostického ústavu, k ověřování jejich účelnosti a ke sjednocení součinnosti s orgány státní správy a dalšími osobami, zabývající se péčí o děti (Zákon č. 109/ 2002 Sb., §5).“ (Vojtová, V. in Pipeková, J., 2006, s. 367- 368)*

Dle Vojtové in Pipeková (2006) v diagnostickém ústavu se zpracovává komplexní diagnostická zpráva na základě komplexní diagnostiky. Zpráva je vypracovaná pro každé dítě, specifikuje jeho výchovné a vzdělávací potřeby a navrhuje „program rozvoje osobnosti.“ S důrazem na tyto potřeby a perspektivu dítěte diagnostický ústav umísťuje dítě do školského zařízení pro výkon ústavní výchovy nebo ochranné výchovy, které poskytuje péči dlouhodobou: dětského domova, dětského domova se školou, výchovného ústavu.

Dle Vojtové in Pipeková (2006) tímto zařízením prochází všechny děti s ústavní nebo ochranou výchovou mimo těch, které nemají závažné poruchy chování. Tyto děti mohou být umístěny přímo do dětského domova nebo dětského domova se školou na základě jeho osobní dokumentace. Pro děti, které byly v péči kojeneckého ústavu, to platí také.

Dle Vojtové in Pipeková (2006) umístění dítěte by mělo respektovat to, aby bylo co nejvíce blízko bydliště rodičů, pokud by tím nebyl ohrožen mravní vývoj dítěte (srov. Úmluvu o právech dítěte, 1991, Zákon č. 109/2002 Sb.).

Dle Pilaře in Jedlička, Klíma, Kořa, Němec (2004) má diagnostický ústav vnitřní členění na čtyři pracoviště relativně samostatně oddělené. Je to pracoviště diagnostické, výchovně vzdělávací, sociální práce a záchytné. Základní organizační jednotku v diagnostickém ústavu tvoří výchovná skupina. Nejméně jsou zřizovány tři výchovné skupiny. V jedné skupině se nachází nejvíce šest svěřenců, nejméně čtyři, avšak ministerstvo může v opodstatněných případech udělit výjimku.

Dle Pilaře in Jedlička, Klíma, Kořa, Němec (2004) diagnostické ústavy jsou rozčleněné podle věku svěřenců, v některých případech i podle pohlaví. Pro mladistvé svěřence, kteří už neplní povinnou školní docházku, bývají zřizovány diagnostické třídy, v nichž je realizována příprava na budoucí povolání. V diagnostické třídě se počet žáků shoduje s počtem svěřenců ve výchovné skupině.

2.2 Dětský domov

Díky plnění praxe při studiu na vysoké škole jsem měla možnost se seznámit s chodem Dětského domova v Bojkovicích. Je to dětský domov rodinného typu. Takže teorii z knih jsem mohla porovnat s vlastními zkušenostmi z praxe.

„V dětském domově zajišťuje stát edukaci dětí s nařízenou ústavní výchovou, které nemají závažné poruchy chování a to s ohledem na jejich individuální potřeby. Jsou to děti věku zpravidla od 3 do nejvýše 18 let, které jsou sem většinou umístěny ze sociálních důvodů. Jejich rodiče se o ně nemohou nebo neumí postarat. Dětské domovy plní zejména úkoly výchovné, vzdělávací a sociální. Děti zde žijí v rodinných skupinách po 6-8 dětech. Do škol dochází mimo dětský domov podle jejich individuálních vzdělávacích možností.

Do dětského domova se rovněž umísťují nezletilé matky spolu s jejich dětmi.“ (Vojtová, V., in Pipeková, J., 2006, s. 368)

Podle Pilaře in Jedlička, Klíma, Kořa, Němec (2004) dětské domovy zajišťují výkon ústavní výchovy svěřenců bez vážných poruch chování. Podle zákona č. 109/2002 Sb. tvoří v dětském domově základní organizační jednotku koedukovaná rodinná skupina dětí. Děti bývají zpravidla různého věku a pohlaví.

Podle Pilaře in Jedlička, Klíma, Kořa, Němec (2004) dětský domov se má co nejvíce přizpůsobit zvyklostem běžné rodiny a to strukturou i denním režimem a systémem komunikace, včetně hospodaření se svěřenými prostředky. Takovouto rodinnou skupinu tvoří nejvíce osm svěřenců, nejméně pět svěřenců, v závislosti na jejich mentální a zdravotní úrovni. Do jedné skupiny zpravidla bývají zařazeni sourozenci, aby byly udrženy rodinné vazby. V dětském domově bude možné realizovat nejméně dvě, nejvíce šest rodinných skupin. Výjimku z tohoto počtu může udělit ministerstvo.

Při výkonu své praxe v Modrém bytě zde bylo 5 sourozenců, což souhlasí s teorií, že v jedné skupině bývají zařazeni sourozenci.

2.3 Dětský domov se školou

„V dětských domovech se školou probíhá edukace dětí s nařízenou ústavní výchovou, mají-li závažné poruchy chování, nebo pro svou přechodnou nebo trvalou duševní poruchu vyžadují výchovně-léčebnou péči. Jsou sem zařazovány také děti s uloženou ochrannou výchovou a nezletilé matky se závažnými poruchami chování nebo duševní poruchou vyžadující výchovně – léčebnou péči a to se svými dětmi. Jsou sem umísťovány děti zpravidla od 6let do ukončení povinné školní docházky. Pokud po ukončení povinné školní docházky pokračuje závažná porucha chování a dítě se nemůže vzdělávat ve střední škole mimo zařízení nebo neuzavře-li pracovněprávní vztah, bývá přeřazeno do výchovného ústavu. Při výchovném ústavu se jako jeho součást zřizuje základní škola, její třídy bývají složeny z více ročníků a vzdělávací programy výuky odpovídají vzdělávacím potřebám dětí.“ (Vojtová, V., in Pipeková, J., 2006, s. 368-369)

2.4 Výchovní ústav

„Do výchovných ústavů se zařazují děti starší 15 let se závažnými poruchami chování, u nichž byla nařízena ústavní nebo uložena ochranná výchova. Může sem být umístěno i dítě starší 12 let, má-li uloženu ochrannou výchovu, a v jeho chování se projevují tak závažné poruchy, že nemůže být umístěno v dětském domově se školou (výjimečně i dítě s nařízenou ústavní výchovou starší 12 let). Ve vztahu k dětem plní zařízení zejména úkoly výchovné, vzdělávací a sociální. Při výchovném ústavu se jako jeho součást zřizuje základní škola, popř. střední škola. Výuka probíhá většinou ve třídách s více ročníky.“ (Vojtová, V., in Pipeková, J., 2006, s. 369)

Podle Pilaře in Jedlička, Klíma, Kořa, Němec (2004) výchovné ústavy zajišťují výkon ústavní výchovy dětí zpravidla starších deseti let s vážnými poruchami chování nebo výkon ochranné výchovy. Výchovná skupina je základní organizační jednotkou ve výchovném ústavu. Můžou zde být umístěny děti různého věku i pohlaví. Ve výchovné skupině nalezneme nejméně pět, nejvíce osm svěřenců a to v závislosti na jejich mentálním či zdravotním postižení nebo na míře obtížnosti výchovného působení.

Podle Pilaře in Jedlička, Klíma, Kořa, Němec (2004) ve výchovném ústavu je možné zřídit nejvíce šest, nejméně dvě výchovné skupiny. Výjimky z tohoto počtu v opodstatněných případech může udělit ministerstvo. Vyhlášky, ke kterým je MŠMT zákonem č. 109/2002 Sb. zmocněno, vypracovávají další podrobnosti jako reálnou specifikaci typů a oddělení výchovných ústavů (např. výchovný ústav pro nezletilé matky s dětmi, výchovný ústav s ochranou výchovnou péčí atd.), preventivně výchovnou péčí ve školských zařízeních apod.

3 OSOBNOST VYCHOVATELE

Tato kapitola je věnována vychovatelům a specifickým jejich práce. Rizikům, která je můžou v souvislosti s jejich prací potkat (deprese, syndrom vyhoření).

Mé vzdělání je předškolní a mimoškolní pedagogika. Takže mám praxi s vychovatelstvím ve školní družině. Ale má práce se zaměřuje na vychovatele v dětském domově. Je to práce, která člověka musí naplňovat, jelikož ji nemůže vykonávat s nechutí. Snaží se dětem nahradit rodinu. Vychovatelé v dětských domovech musí mít vysokoškolské vzdělání, takže mají dost teoretických znalostí, které využívají v praxi. Specifická je jejich pracovní doba, která je nerovnoměrně rozvržená na denní a noční služby, víkendy i svátky.

„Faktory, které ovlivňují záměrné, organizované vyhledávání nápadů, jsou osobnost, nálada a myšlenková orientace: Tvůrčí energie je závislá na každém jednotlivém myslícím člověku, na prostředí, v němž se pohybuje, a na jeho přístupu k danému problému.“ (Urban, D., 1988, s. 9)

„Slovo osobnost nacházíme v běžné řeči především v hodnotícím významu. Osobností, resp. „skutečnou osobností“, je jedinec nějak pozoruhodný, vynikající, především v pozitivním smyslu.“ (Říčan, 2007, s. 11)

3.1 Vychovatel

Dle Kopřivy (2006) nalezneme spoustu povolání, jejichž hlavní náplní je pomáhat lidem: zdravotní sestry, lékaři, pedagogové, sociální pracovníci, pečovatelky, vychovatelé, psychologové. Stejně jako jiná povolání má každá z uvedených profesí svou odbornost, tj. vědomosti a dovednosti, které je třeba si pro výkon daného povolání osvojit. Toto vzdělání poskytují příslušné školy.

Rozdíl od jiných povolání najdeme v tom, že v těchto profesích velmi podstatnou roli hraje ještě další prvek a to je lidský vztah mezi pomáhajícím profesionálem a jeho klientem.

Dle Škoviery (2007) si můžeme klást otázku je vychovatel „děvče pro všechno“, nebo sociální pedagog? U této profese jsou různá dilemata - vychovatel v dětském domově má nahradit rodiče, měl by být rodičovským modelem. Vychovatel je jen manažer, atd. Jaká je realita? Kdo je tedy vychovatel v zařízení, kde probíhá náhradní výchova?

Dle Škoviery (2007) si dále klademe otázku, zda je vychovatel jen člověk, který do zařízení dochází podle rozpisu směn a jen si tam plní svoji náplň práce? Nebo je to člověk, který má k dětem hluboký vztah? Je to ten, který rozumí tomu, co se děje v dítěti, co probíhá ve skupině, ten, kdo umí vždy správně zareagovat?

Dle Škoviery (2007) funkce vychovatele v náhradní institucionální výchově je dost složitá. Jeho náplň práce se pohybuje v jakési pohyblivé zóně, na jedné straně dětem doslova „utírá nudle“, ale na druhé straně s nimi musí vést profesionálně terapeutický nebo spirituální dialog. Vychovatel řeší dilema – současně má i nemá dítěti nahradit vlastní rodiče.

Dle Škoviery (2007) téměř všechny profese mají požadavky na odborné kvality jasné a v podstatě podobné – požadují kvalitní odborné vzdělání a schopnost toto jejich vzdělání uplatňovat při řešení běžných i nových problémů. Požadavky na osobnostní kvality vychovatele (lékaře, učitele či jiného pracovníka pomáhající profese) jsou natolik přehnaně vysoké, že ukazují až nereálný model ideálního člověka se samými pozitivními vlastnostmi.

Dle Škoviery (2007) velmi důležité je posilování společenského i profesionálního statusu vychovatele. Je neodmyslitelnou součástí autority, kterou má v očích dítěte, má vliv i na to, zda jeho přítomnost dítě vnímá jako součást svého bezpečného prostředí. Ve spojitosti s nárůstem podílu dětí s poruchami emocionality a chování v dětské populaci je potřeba mít profesionálně moc dobře vybaveného vychovatele stále více aktuální.

„Vychovatel v institucích náhradní výchovy nesupluje rodiče. Jeho funkce je spojená jednak s organizací skupinového života, v níž by měly být vyváženy skupinové a individuální zájmy dětí, jednak v přijetí dítěte i s jeho individuálním životním traumatem. Provádí dítě během jeho vyrovnávání se s minulostí, při řešení jeho aktuálních problémů i hledání východisek do budoucnosti.

Pokud jako vychovatelé neporozumíme tomu, co se v dítěti děje, pokud neumíme „rozkódovat“, co se děje ve výchovné skupině, je naše práce s dítětem pouze povrchní. Vysokoškolsky připravený sociální pedagog má takovou přípravu, která mu umožní vnímat tyto procesy, porozumět jim a cíleně a kompetentně dítě provázet.“ (Škoviera, A., 2007, s. 109)

3.2 Specifika práce vychovatelů v dětském domově

Při plnění své praxe jsem si všimla mnoho specifík v této profesi. Jistě je to pracovní doba, blízký vztah s dětmi v dětském domově a nutnost vysokoškolského vzdělání.

„Všeobecně je možné v souvislosti s vychovatelem mluvit o minimálně šesti skupinách nebo oblastech očekávání, aspirací a představ:

- *Vychovatel. Kvalitní vychovatel chce realizovat své vize i odborný potenciál, kterým disponuje. Nechce být pouhým výkonným mechanismem a plnit pokyny a plány jiných lidí. Dává přednost tvořivým činnostem před mechanickým plněním úkolů.*
- *Vedení zařízení. Očekává, že vychovatel bude flexibilně plnit jejich požadavky (od sportu po ruční práce, od ekologické po sexuální výchovu, od vaření, úklidu po doprovázení dítěte k lékaři) a že děti ve skupině budou vzorné.*
- *Zřizovatel (ekonom). Chce vychovatele, který nebude plně vysokoškolsky kvalifikovaný, protože je pak levnější pracovní silou.*
- *Děti ve (výchovné) skupině. Chtějí vychovatele, který je zaujme, získá, může být jejich oporou a „neohrožuje“ jejich pohodlí svými nároky. Děti školního věku neočekávají a adolescenti ani nechtějí, aby byl jejich „náhradním“ rodičem.*
- *Ostatní personál. Vychovatelé budou univerzálně použitelní (stanou se služkou pro všechno) a budou stále v pohotovosti. Výchovná činnost je spojena především s udržováním čistoty a pořádku, vychovatelé i děti jsou pro ostatní personál pouze nedostatečně využití pracovní síly.*
- *Rodiče dítěte. Očekávání souvisejí s mírou, s jakou akceptují fakt, že dítě je umístěno do zařízení náhradní ústavní výchovy. Setkáme se u nich s celou řadou postojů: od apatie přes ochranářské postoje a „koalici“ s dítětem až po požadavky kladené na vychovatele.“ (Škoviera, A., 2007, s. 104)*

Dle Škoviery (2007) si tedy klademe otázku, jaký tedy ten vychovatel má být. Co vše je jeho náplní práce? Měl by být ukázkovým, až naprosto ideálním představitelem rodiče? Měl by být vůdcem skupiny, jejím poradcem, nebo zainteresovaným pozorovatelem? Tyto a mnoho dalších otázek se naskytly v souvislosti s transformací dětských domovů a to ve čtyřech rovinách.

Dle Škoviery (2007) tyto čtyři roviny mají souvislost s proměnami výchovných podmínek, personální struktury, prostorového uspořádání i ekonomicko-hospodářských podmínek a kromě třetí roviny se všechny přímo týkají práce vychovatele.

Transformace měla základní myšlenku, s níž změny náplně práce vychovatele souvisejí, je změna myšlení vychovatele a přiblížení se k rodině. „*V praxi to znamená:*

1. *Vytvoření životního prostoru, který je jakýmsi větším bytem.*
2. *Odbourání „servisních služeb“ - žádná kuchařka, švadlena, uklízečka.*
3. *Přesunutí těchto činností a také zásobování vychovatele a v rámci možností i na děti (s ohledem na jejich věk), model podobný rodině, kde se také vaří, pere a uklízí. Už dnes však praxe ukazuje, že model rodiny se nenaplnuje. Statistiky ukazují, že vychovatelem je jen výjimečně muž.“ (Škoviera, A., 2007, s. 105)*

Dle Škoviery (2007) nám jeden nepublikovaný výzkum ukazuje, že dvě dominantní činnosti, které jsou v práci vychovatele, jsou příprava dětí na školu a zajišťování stravy. Tyto práce zabírají více než 30% pracovní náplně vychovatele. Naopak činnosti sloužící k aktivnímu rozvoji, ty které jsou zaměřeny na podporu jejich nekognitivních funkcí neboli lidského potenciálu, jsou zastoupené pouhými 9%.

„*Zastoupení činností v práci vychovatele:*

- *Příprava na školu a vyučování (domácí úkoly, procvičování učiva ap) - 16%*
- *Sebeobslužné činnosti (udržování čistoty, prostředí, praní, hygiena) – 12%*
- *Činnosti, které děti aktivně rozvíjí (tvořivé hry, zpěv, tanec, výtvarné činnosti, ruční práce apod.) – 9%*
- *Relaxační a zábavné činnosti (diskotéka a poslech hudby, sledování TV, pobyt na čerstvém vzduchu, vycházka apod.) – 11%*
- *Společensky prospěšná činnost (práce v areálu zařízení, na zahradě, v obci apod.) - 8%*
- *Příprava stravy (vaření, pečení) -15%*
- *Dozor nad dětmi (při akcích, které zajišťuje někdo „zvenku“ během noční služby) – 10%*

- *Jiné pomocné činnosti (doprovod dítěte k lékaři či k jinému odborníkovi, nákupy s dítětem apod.) – 7%*
- *Administrativa – 12%*“ (Škoviera, A., 2007, s. 106)

3.2.1 Důvody častých odchodů vychovatelů z dětských domovů

Dle Škovier (2007) fluktuace zaměstnanců je velmi vysoká. Vychovatelství je často povolání na přechodnou dobu. Průměrná délka „kariéry vychovatele“ je 18,2 měsíců u jedince, který má pedagogickou školu. Absolventi se věnují stejné činnosti maximálně půl roku.

„Naše zkušenosti odhalují několik důvodů, proč vychovatelé z dětských domovů odcházejí:

- *Náročná pracovní doba, která neumožňuje uvést do souladu potřeby péče o vlastní rodinu a požadavky na práci v dětském domově (to se týká především vdaných žen s malými dětmi).*
- *Nedostatečné naplnění odborných ambicí (to se týká některých vysokoškolsky vzdělaných vychovatelů, kteří neakceptují pracovní náplň s převahou nepedagogických činností).*
- *Příliš velké zastoupení činností podobných těm, které vychovatel provádí doma, výrazně zvyšuje psychickou vyčerpanost.*
- *Interpersonální konflikty spojené s absencí společných zvyků, tradic a rituálů – malá schopnost dohody o důležitých problémech ve skupině pěti vychovatelů.“* (Škoviera, A., 2007, s. 105)

3.2.2 Vědomosti a dovednosti vychovatele v dětském domově

Dle Škovier (2007) oblast potřebných vědomostí a dovedností zahrnuje:

- Úklid, praní a vykonávání ostatních domácích a drobných údržbářských prací
- Řešení konfliktů, komunikační dovednosti, schopnost empatie
- Všeobecné „školní“ vědomosti (pomoc dětem při přípravě na vyučování)
- Speciální výchovy (dramatická, výtvarná, hudba, hra, atd...)
- Příprava a zajištění stravy

- Turistika a sport
- Relaxační a zájmové činnosti
- Jiné vychované činnosti – rozhovory, besedy, společensky prospěšné práce
- Administrativa

Dle Škoviery (2007) velmi mnoho zahrnuje péče, ne výchova. Můžeme se zkusit zabývat v širším kontextu otázkou domácích prací, které musí vychovatel vykonávat. Například v USA a v mnoha jiných západních zemích zahrnuje vaření jen ohřívání hotových jídel v mikrovlnné troubě, specializovaný servis zajišťuje úklid a praní se zadává veřejným prádelnám. Pokud jsou všechny tyto činnosti přesouvané na vychovatele, zbývá mu dost málo času a i síly na dítě a jeho problémy. V běžné rodině, která má například dvě děti se s nimi neučíme jen okrajově mezi praním, vařením a jinými domácími pracemi. Po transformaci v dětských domovech to ale takto probíhá. Není to ale vhodné a účelné.

V Dětském domově v Bojkovicích vařili vychovatelé s dětmi pouze v neděli a v sobotu večer večeři. Jinak stravu jim připravovala paní kuchařka. Prádlo prali v prádelně.

3.3 Stres a syndrom vyhoření

Myslím si, že pojem syndrom vyhoření je už dost známý v dnešní době. Můžeme se s ním setkat v každém zaměstnání. Stres je jedním z jeho spouštěčů. Proto jsem zde v kapitole o vychovatelích nezapomněla z odborné literatury zařadit informace o stresu a syndromu vyhoření.

„Jedna z nejběžnějších definic popisuje vyhoření jako ztrátu nadšení, energie, idealismu, perspektivy a cíle. Lze chápat jako stav duševního, tělesného a duchovního vyčerpání, způsobeného nepřetržitým stresem.

Ačkoli je jistá míra stresu běžná, snad i nezbytná, a určitý stres je pozitivní, příliš mnoho stresu příliš dlouhou dobu může vyústit ve vyhoření. Přílišné vyhoření, pokud si člověk neosvojí a nepoužívá určité způsoby, jak ho zvládat, může vést ke klinické depresi.“ (Mirth, F., Hawkinns, D., Meier, P., Flournoy, R, 2011, s. 11)

Dle Kopřivy (2011) syndrom vyhoření není obyčejná únava a není to ani přechodná krize jako ani tendence stěžovat si, naříkat a postonávat jako charakterový rys.

Dle Minirtha, Hawkinse, Meiera, Flourneye (2011) můžeme syndrom vyhoření rozdělit do třech oblastí – duševní, tělesné a duchovní.

Dle Minirtha, Hawkinse, Meiera, Flourneye (2011) duševní oblast – na duševní rovině se vyhoření projevuje v podobě pocitu rozčarování nebo selhání v osobním či pracovním životě. Najdeme zde známky hněvu, cynismu, negativismu nebo narůstající podrážděnosti. Oběti vyhoření mohou frustrovat pocity bezmoci, úplné beznaděje nebo pochybnosti o sobě samých, které vedou až k depresi. Jako další obvyklý příznak je falešný pocit viny, kdy se jedinec snaží být příliš zodpovědný nebo oddaný, nebo má pocity, že něco nedělá dokonale či dost dobře. Jako další příznaky duševního nebo emocionálního vyhoření jsou apatie, neschopnost soustředit se, oslabené vědomí vlastní hodnoty, pocity rozčarování, ztráta orientace a zmatenost.

Dle Minirtha, Hawkinse, Meiera, Flourneye (2011) tělesná oblast – v průběhu několika let praxe se vyzorovalo, že nepřetržitý stres a vyhoření mohou vyvolat bolesti zad, krční páteře, bolesti hlavy, migrény, nespavost, ztráta chuti k jídlu (nebo neukojitelnou chuť), žaludeční vředy, vysoký krevní tlak, neustálá nachlazení, zažívací potíže, alergie nebo – úplně v nejtěžších formách neustálého stresu a vyhoření – infarkty a mozkové mrtvice.

Nevyřešené nezmírněné napětí a stres u mnoha lidí způsobuje, že vyhledávají dočasnou úlevu v alkoholu nebo různých lécích. Pokles energie a únava jako vedlejší účinek léků obvykle zhorší ještě více náladu vyhořelého člověka.

Dle Minirtha, Hawkinse, Meiera, Flourneye (2011) duchovní oblast – někteří jedinci při vyhoření prožívají duchovní vyčerpání. Takoví lidé prožívají jako by ztrátu perspektivy a jako by přestali vnímat svá vlastní omezení. Často zakoušejí postupně vzrůstající pocit, že Bůh je bezmocný a jen oni jsou schopni v dané situaci pomoci. Aniž by si uvědomili, co dělají, odmítají – nevědomě či vědomě – spoléhat na Boží moc a snaží se jednat jako Bůh. Někteří vypustí chvíle osobního modlitebního ztišení a čtení Bible a mívají pocit, jako by byli v duchovním vakuu, kde, jak se zdá, není nikdo a nic, co by mohlo pomoci. Jak potom plyne čas, začínají si uvědomovat, že ani jejich vlastní síly a schopnosti nestačí. Propadají rozčarování nebo mají chuť všechno vzdát a myslí si, že je ostatní, včetně Boha, opustili.

3.3.1 Syndrom vyhoření v pomáhajících profesích

U pomáhajících profesí, mezi které patří i vychovatelé, si myslím, že je větší pravděpodobnost se setkat se syndromem vyhoření, než u profese, kde člověk nepracuje s lidmi. Proto jsem jednu podkapitolu věnovala jen syndromu vyhoření u pomáhajících profesí.

Dle Minirtha, Hawkinse, Meiera, Flournoye (2011) lze v pomáhajících profesích za konečný výsledek vyhoření označit dlouhodobý stres v osobním nebo pracovním životě. Ukazuje se, že k vyhoření mají velkou náchylnost pomáhající profese jako například zdravotní sestry, lékaři, kazatelé, sociální pracovníci a terapeuti. Otázka zní proč? Odpovědí by mohlo být, že tito lidé, kteří se zabývají osobními problémy druhých, jsou zaměstnáni ve velmi stresových povoláních.

Dle Kopřivy (2006) pomáhající profese mohou energii dokonce i dávat. Ovšem častěji ji však značně odebírají. Pracovníci jsou přetížení množstvím lidí, o něž se musí postarat, pro svou práci nemají kvalitní podmínky, vyčerpává je soucit, nejsou pro kontakt s lidmi dobře vycvičení, takže se jim práce dost nedaří. Do syndromu vyhoření je vždy vpletena otázka po smyslu vlastní práce. Než v mnoha jiných povoláních, je zážitek smysluplnosti práce pomáhajícího silnější, když se práce daří. Když se nedaří, je zrovna tak silnější i pochybnost.

3.3.2 Prevence a zvládnání stresu

U stresu za základ všeho považuji prevenci, abychom stres zvládli. Umět relaxovat, těšit se ze života, sportovat, mít kolem sebe lidi, které máme rádi. A dělat práci, která nás naplňuje, těší a ne jen stresuje.

Dle Kopřivy (2006) o pracovním stresu v pomáhajících profesích, o jeho prevenci a zvládnání existuje mnoho literatury, na kterou můžeme odkázat. Například doporučuje práci Henninga a Kellera – Antistresový program pro učitele (1996), v které může čtenář najít řadu podrobných návodů, jak zvládat stres. Zde stručně vyjmenujeme oblasti, které hrají hlavní roli při prevenci a zvládnání stresu.

Dle Kopřivy (2006) životní styl – do této oblasti patří pohyb, výživa a spánek. Velmi důležitá je organizace času. Někteří lidé v pomáhajících profesích mají potřebu aktivně myslet na to, aby jejich profesionální zájmy nepohltily veškerý jejich volný čas, aby zůstal prostor na koníčky, kulturu a společenský život.

Dle Kopřivy (2006) mezilidské vztahy – pro jedince v pomáhajících profesích je ovšem velmi důležité, jaké má zázemí ve svém osobním životě. Dlouhodobé konflikty, které jsou neřešené v manželství, partnerství a rodině energii vysávají. Pro většinu lidí je důležitým energetickým momentem kvalita jejich sexuálního života.

Dle Kopřivy (2006) přijetí sebe samého – je známo, že klienti od nás potřebují, abychom je v zásadě přijali, akceptovali, abychom jim věnovali jistou základní náklonnost bez ohledu na to, zda jednájí lépe či hůře. Stejný postoj potřebuje každý člověk zachovávat i vůči sobě samému. Dvojnásobně důležitý je takový postoj vůči sobě zapotřebí člověku pomáhajícímu. Pokud tento postoj vůči sobě nemá, dostane se na šikmou plochu narůstajícího vyčerpání, které je ukončeno stavem vyhoření. Pomáhající by tedy v jistém smyslu měl být sobě samému nejdůležitějším klientem. Nelze to považovat za žádný neurotický egocentrismus. Skrývá se pod tím podmínka šťastného života pro každého. Pro toho, kdo pomáhá, je to ještě i pracovní požadavek. A to hned z několika důvodů. Ten, kdo se nemá rád, spotřebovává mnoho energie ve stálém vnitřním konfliktu mezi skutečným a ideálním obrazem sebe samého a poté mu nezbyvá na rozdávání. Kdo nesnáší některé své skutečné vlastnosti, nedokáže tyto rysy přijmout ani u klientů a i zde upadá do konfliktu. Člověk, který je na sebe příliš přísný, který se nemá rád, se paradoxně stává tím, čemu se snaží vyhnout – egocentrikem, jehož základním životním tématem je on sám, jeho vnitřní konflikt, i když k jeho řešení třeba používá pomoc druhým.

3.4 Syndrom pomocníka

Tuhle kapitolu jsem zařadila díky knize Wolfganga Schmidbauera Syndrom pomocníka. Tato kniha mě velmi oslovila a našla jsem v ní důležité informace pro svoji bakalářskou práci, ale i do osobního života. Jistě i vychovatel v dětském domově se může s tímto syndromem setkat.

Dle Wolfganga Schmidbauera (2008) pojem Syndrom pomocníka je znám již 35let, od roku 1977. Význam slova syndrom se vysvětluje jako „souběh“ různých znaků, které vytvoří určitý obraz a je to obraz určitého (chorobného) procesu. Syndrom pomocníka si můžeme vysvětlit taky jako neschopnost projevit své vlastní potřeby a city, která se stala součástí osobní struktury.

Dle Wolfganga Schmidbauera (2008) zabývat se syndromem pomocníka má pozitivní význam a praktický užitek v tom, že můžeme zlepšovat duševní hygienu lidí v pomáhajících profesích a tím jim pomáhat v budování stabilní motivace. V knize k tomuto tvrzení najdeme praktický příklad, jak zlepšit osobní hygienu po osobní konfrontaci se syndromem pomocníka od sociální pracovnice. Ta vypráví, jak ji dříve klient zavolal i o půlnoci, ona sedla do auta a jela za ním, přestože neměla mnoho času, avšak stejně měla pocit, že toho nedělá dost a že nic nezvládá. Měla pocit, že nemůže říct ne, když někdo potřebuje pomoci. Ale taky se nemohla zbavit pocitu, že toho její klienti zneužívají. Změna nastala v době, kdy sociální pracovnice prošla určitým vzděláním, které především zahrnovalo individuální analýzu. Výsledkem bylo, že pokud volal klient o půlnoci, oznámila mu, aby se na ni obrátil až v pracovní době. Když se pořádně vyspí, ve službě mu bude plně k dispozici a nebude naštvaná. Toto však jsou pocity, které si předtím nedokázala přiznat. Myslela si, že druhým musí být kdykoliv a v každé situaci k dispozici. Za tento svůj přístup dává vinu svému vzdělání. Učili je, aby na sebe kladli nejvyšší nároky, avšak neposkytovali jim žádné konkrétní prostředky, aby také něčeho dosáhli. Problémy této sociální pracovnice se neustále opakují i u jiných jedinců v pomáhajících profesích, i když už ve vzdělání jsou více vedeni k reflexi motivací pro své povolání. Například supervize v oboru sociálních pedagogů, ale všech lidí v pomáhajících profesích přímo na místě bojovat proti vyhoření a podporovat pracovníky v hledání jejich profesionální role.

Dle Wolfganga Schmidbauera (2008) syndrom pomocníka zahrnuje syndrom vyhoření, ale je však jen jedním z mnoha projevů. I když je samozřejmě pravda, že rychleji vyhoří ten, kdo se nenaučil rozlišovat perfekcionismus a realistické nároky své motivace k pomáhajícímu povolání. Ale ta pravá svazující perspektiva bezmocného pomocníka je, že selhání jeho hodnotových představ a náhledů na to, co je mu nejbližší: na sebe samého.

Dle Wolfganga Schmidbauera (2008) v syndromu pomocníka uvidíme jako pod lupou vývojové znaky individualizovaných společností, které v osobních výkonech spatřují měřítko sociálního uznání.

Dle Wolfganga Schmidbauera (2008) bezmocný pomocník svým nadstandardním pracovním nasazením kompenzuje pocity bezmocnosti a vnitřní prázdnoty a ty vznikají z nemožnosti vyjadřovat emoce a z nedostatku emocionální komunikace s druhými.

Dle Wolfganga Schmidbauera (2008) v běžném životě jsme v kontaktu s mozaikou poruch a kompenzací. Silou vůle a disciplíny se bezmocný pomocník může chovat jakoby normálně. Ale místo otázky „Zda mám syndrom pomocníka, nebo nemám?“ je potřeba nahradit otázkou po závažnosti, míře a vyhraněnosti pocitů vlastní nedostatečnosti a prázdnoty. Dokud pomáhající profese otvírá možnosti pro vlastní tvořivost a poskytuje sociální prestiž, postižení nevnímají, do jaké míry je jejich syndrom pomocníka omezuje. Poté kompenzovaná narcistická porucha se pak manifestuje v závislosti na drogách nebo na alkoholu.

Dle Wolfganga Schmidbauera (2008) syndrom pomocníka obsahuje pět složek:

1. Odmítnuté dítě
2. Identifikace s nadjád (jáským ideálem, superegem).
3. Uhýbání před vzájemností
4. Nepřímá agrese

1. Odmítnuté dítě: Dle Wolfganga Schmidbauera (2008) je to motiv, který shrnuje mnoho sil spojených v syndromu pomocníka. Znamená to, že pomocník sám pro sebe odmítl otevřít se emocionálním oblastem. Těm oblastem, ve kterých se cítí slabý, nuzný a nedokonalý. Pomocník chce být silný, chce mít za sebou výkony, dokázat svou hodnotu a své schopnosti. Kdybychom to shrnuli, toto odmítnuté dítě je cosi, co je uschováno v samotném pomocníkovi a co v něm způsobuje pocity bezmocnosti právě proto, že si je on sám nedokáže přiznat a odmítá si tuto vlastní dimenzi uvědomit. Má jistotu, ví, co a jak, je přísný vychovatel nebo vědec, nedělá chyby a vyzná se. Avšak toto téma sahá ještě dále. Velmi často, byť ne rozhodně vždy, to souvisí se skutečností, že bezmocný pomocník měl „těžké“ dětství a cítil se od rodičů odstrkován. Zanedbané děti jsou buď lidmi asociálními (kriminálními), nebo příliš sociálními. Syndrom pomocníka se však vyvíjí i u jedinců, které rodiče obdivovali a používali jako partnerskou náhražku. Objevuje se u pomocníka hysterie. Hysterie je velmi zajímavá proto, že nám poskytuje mnoho příkladů, jak potlačování dětských potřeb pomocníka „nutí“, aby sebou nechal manipulovat svým svěřencem.

Dle Wolfganga Schmidbauera (2008) je veden magickou přitažlivostí a bezmocný pomocník se nachází na single-party právě takového partnera, který ho potřebuje a na kterého může delegovat svou slabost.

2. Identifikace s jáským ideálem: Dle Wolfganga Schmidbauera (2008) termínem nadjá se zabýval Freud. Je to jistý stupeň v já. Nadjá vnáší do já kritické, trestající, provinilé tendence. Proti tomu jáský ideál jde přirovnat k šťavnaté mrkvi, kterou přivážeme oslovi před čumák. Já má usilovat o jáský ideál a Nadjá slibuje totální harmonii v případě, kdy ideálu dosáhne. Instance jáský ideál, nadjá se v dlouhých bezkonfliktních situacích nedají od sebe vůbec odlišit, vzájemně se doplňují a zasahují do sebe. Člověk si plní své povinnosti, uskutečňuje své ideály, cítí se velkolepě a užívá života. Tyto pojmy jsou metafory a nejsou názvem pro žádné věci či substance. Jsou součástí systému, který nám slouží k tomu, abychom mohli porozumět skutečnosti svého prožívání, abychom jsme se orientovali ve vlastním nitru, tak jako se ve vnějším světě orientujeme díky metaforice světových stran a map.

Dle Wolfganga Schmidbauera (2008) kdo má v plánu zatížit svůj organismus extrémními výkony, ten by měl vědět, jaké jsou jeho meze. Například sportovec, který má plochou nohu, může mít z tréninku stejný užitek jako zdravý sportovec – jen musí vědět, jak má trénovat a jaké a jak často potřebuje přestávky k odpočinku. Na stejném principu pomáhá psychoanalýza, abychom si vzali vlastní životní příběh a slabiny, které jsou jeho výsledkem, tak vážně, že zůstane ušetřen zhroucení a škod jako následků přecenění vlastního organismu.

3. Uhýbání před vzájemností - dle Wolfganga Schmidbauera (2008) emocionální komunikaci se upevňují vztahy mezi dospělými. Roli silného má někdy jeden, někdy druhý. Je zde pocit, že každý potřebuje druhého a ten druhý také potřebuje jeho. Egoismus vztah nenarušuje. Pomáhat, ať profesionálně, nebo soukromě, rovněž spočívá na vzájemné emocionální komunikaci. Velmi podstatnou roli v ní hrají kreativita, hravost, fantazie a pocity. Byl by nesmysl chtít ji podrobit počtům a mírám. Ochota vyjít s darem vstříc má svůj velmi hluboký evoluční smysl. Je to pomoc jedinci v budování sociální struktury, která mu pak může být užitečná, až to bude zapotřebí, ačkoli se zatím takové možnosti vůbec neukazují. Bezmocný pomocník si nepřipouští zranění způsobená zvenčí, ani pocity selhání z vlastního nitra. Vždyť kdo je dokonalý, nemůže vlastně nikdy zklamat a musí být všemi obdivován a milován.

Dle Wolfganga Schmidbauera (2008) proto ten bezmocný pomocník nemá žádné drobné problémy, neškodné chybičky a ani průměrné výkony. Jeho sebepojetí můžeme přirovnat k nafouknutému balonku, který praskne, sotva do něj píchne někdo špendlíkem.

4. Nepřímá agrese - dle Wolfganga Schmidbauera (2008) pomocník musí překonat nejen vlastní agresi, ale také lhostejnost, nezáměr a sadismus dospělých, jak je zažil v dětství. Snaží se vytvářet lepší budoucnost a lepší svět. Často se identifikuje se spasitelem, andělem, který osvobozuje ostatní ze situací, jejichž nesnesitelnost tímto způsobem odstraňuje dříve, než k ní dojde. Ale pomocníkův morální apel je bezmocný tváří v tvář přetrvávajícím problémům. To vyjde najevo, když budeme smět jasně říci, že poruchy zpracování agrese u pomocníků a její obrácení proti vlastní osobě nesprovedíme ze světa nějakým předsevzetím. Pokud bychom chtěli zlepšit svět pomocníků, brzy zjistíme spoustu paradoxů, v kterých si všichni stěžují na to, že se jim nedaří honem se aspoň zčásti zbavit jejich myšlení zaměřeného na výkon nebo dokonale zvítězit nad svým perfekcionismem.

3.5 Profesionální život a soukromý život: podoby vzájemného působení

Dle Wolfganga Schmidbauera (2008) specifická situace u pomocníků je to, že nedokážou dost dobře oddělovat povolání od soukromého života. Tady tento konflikt v sobě ukrývá šanci, ale taky nebezpečí. Na jedné straně nabízí, že zruší odcizení, jehož projevem je takové oddělování. Na druhé straně hrozí odcizením i v soukromém životě, který mu jako intimní sféra dosud odolával. Nabízí se otázka, jak vypadají takové potíže a poruchy? Můžeme je rozdělit do čtyř okruhů, do kterých lze zařadit pomocníky, které Wolfgang Schmidbauer poznal v analytické praxi a v práci s lidmi ze sociálních povolání:

1. „Oběť povolání“ - u tohoto jedince profesní identita úplně požírá jeho soukromý život.
2. „Pomocník, který štěpí“ - u tohoto jedince je rozdíl v chování v soukromých vztazích a v profesních vztazích.
3. „Perfekcionista“ - u tohoto jedince je úsilí, aby přenesl výkonnost na spontánní, emocionální kvality.

4. „Piráť“ - tento jedinec využívá profesních možností utváření a kontroly vztahů ke svému soukromému, osobnímu prospěchu.

1. Oběť povolání – dle Wolfganga Schmidbauera (2008) tento jedinec se cele odevzdává své profesní roli. Neustále u něj převládají myšlenky na povolání. Pokud šáhne po knize, tak to jsou odborné publikace a kontakt s lidmi se omezuje na styk s kolegy. Pokud vůbec má nějaké trvalejší emocionální vztahy, jsou většinou mocně ve znamení profesní role. Je naprosto odevzdaný svému povolání. Tento požadavek naprostého odevzdání se svému povolání má náboženskou povahu. A to naprostý opak „občanskému“ požadavku všestranného „vzdělání“ osobnosti a oddělení soukromého života od profese, intimní sféry od veřejné.

Dle Wolfganga Schmidbauera (2008) ten jedinec, který je obětí svého povolání, je tudíž tím spornější, čím méně spočívá v náboženských tradicích. Těžkým břemenem je obětovat intimní sféry a osobní štěstí, které se nelegitimizují těmito religiozními hledisky. Protihodnotou pak pro pomocníka je jen profesní úspěch, ale ten většinou není schopen uspokojit napořád. Na druhou stranu se profesní role, která je tímto způsobem prožívána delší dobu, ukazuje jako těžko překonatelná překážka potřebná změny. Tito jedinci mají „povolání a pomáhání jako drogu.“ Mívají naprostou rezignaci na sexuální život, manželství a děti vytváří omezení, která jsou tak dlouho zastiňována, až se stanou nesplnitelnými. Pak se doopravdy jejich životní náplní stává povolání. Kdo se vzdá sexuality a dětí, bude koneckonců jistě ušetřen mnoha životních konfliktů. Tím bych chtěl říct, že není možné prohlásit nic takového, co by mohlo platit za dobré pro všechny lidi. Ale za velmi důležité považují, aby se co nejotevřeněji hovořilo o těchto skrytých psychických nebezpečích sociálních povolání a abychom jim co nejlépe porozuměli.

2. Pomocník, který štěpí – dle Wolfganga Schmidbauera (2008) tento jedinec ostře rozlišuje mezi povoláním a soukromým životem. Svou práci považuje za zaměstnání, které mu dává peníze, nebo za profesi, díky které má smysluplné místo ve společnosti, případně za obojí zároveň. Je schopen oddělovat soukromou existenci od své profesní role tak výrazně, jak jen je to možné. Má oblast, do které nikomu nic není a na této oblasti trvá. Je to oblast, kde nehraje žádnou roli jeho profesní kvalifikace. Je pyšný na to, že je schopen svou profesní roli odložit tak mistrně, že by v něm nikdo nehledal lékaře, vychovatele nebo faráře.

Dle Wolfganga Schmidbauera (2008) jsou určitá společenská klišé, která můžeme aplikovat na příslušníky právě tohoto typu: „Služba je služba a chlast je chlast.“ Pro tohoto pomocníka plní tradiční úlohu. Je pro něj protějškem pracovního světa, zdravým světem, relaxací od pracovních nároků a vyrovnáním celospolečenského nedostatku bezpečného zázemí. Cena však většinou bývá velmi vysoká.

Dle Wolfganga Schmidbauera (2008) se může zdát na první pohled, že strategie „pomocníka, který štěpí“ je výhodnější než strategie „oběti povolání.“ Avšak to platí jen v případě, kdy rozdělení, které provedl, není natolik radikální, že by pro intimní sféru zbývaly skutečně jen potřeby kojence v těle dospělého člověka. Například je profesně zaměřen na to, aby vycítil slabosti svých klientů a dovedl s nimi zacházet, ale u členů vlastní rodiny v tom dokonale selhává. Dokonce od nich očekává, že oni se musí snažit co nejlépe vcítit do něj. Měli by si nechat líbit všechny jeho proměny nálad, jeho projevy agrese a i to, že se stahuje do ústraní. Profesní práce, „podobná domácí práci“, způsobuje, že intimní sféra a rodina je obírána o prvky, které jsou nepostradatelné pro uspokojivý soukromý život.

Dle Wolfganga Schmidbauera (2008) „Pomocník, který štěpí“, odmítá – pokud možno s poukazem na svou profesní roli – veškeré nároky v intimní sféře. Chtěl bych brát, brát a zase jenom brát. Silný pomocník se proměňuje v nesamostatné nemluvně, které nedokáže své přání ani vyjádřit přímo, jen uraženeckým odcházením do ústraní dává signál, že nějakému jeho přání zas jednou nebylo vyhověno.

3.Perfekcionista – dle Wolfganga Schmidbauera (2008) tento jedinec hledá ztracenou celost, s jejímž chyběním se „štěpící“ pomocník vyrovnal. Avšak hledá ji jinými cestami než „oběť povolání“. Pro perfekcionista je jeho povolání jen jedním ze stupňů, po kterých se stoupá k ideálnímu vztahu. O ten nezbytně usiluje i v soukromém životě a možná s ještě větší ctížádostivostí. V případě „oběti povolání“ způsobuje pracovní situace, zdánlivě uspokojující potřebu chudnutí, intimity a chřadnutí soukromého života. Soukromý život perfekcionisty ohrožují spíše kvalitní vlivy. Není poškozován ani tak bujením profesní role, jako spíše přenášení profesních nároků na dokonalost do intimních vztahů.

Psychologický perfekcionista se nemilosrdně kritizuje za to, že pořád není dost spontánní, autentický, emocionálně otevřený, že nedokáže projevit a vybouřit vztek, realizovat se, vyjádřit pocity.

Dle Wolfganga Schmidbauera (2008) jsou jedinci, kteří se velice sebekriticky vyjadřují o svém syndromu pomocníka a dokážou zaujmout ironický odstup. Velmi dbají na duševní hygienu ve své profesi. Svému soukromému životu přikládají velkou závažnost a to jim přináší nové těžkosti. Je pro ně velmi těžké zpracovávat rozchody a zklamání v intimních vztazích. Je to tak těžké proto, že si pomocník vždycky říká, že on už přece dávno věděl, co se stane. A přemýšlí nad tím, co mohl udělat jinak, ale neudělal.

Dle Wolfganga Schmidbauera (2008) perfekcionista to považuje za znak slabosti, a že je to od něj strašně hloupé, že se od takových frustrujících vztahů nedokáže odpoutat a tvrdohlavě na nich lpí navzdory vědomí, jak by to mělo být správně. Přesto se však nedokáže vzdát naděje, že se k němu zase vrátí partnerka, která už ho dávno opustila a se kterou vlastně ani nechtěl mít onen vysněný milostný vztah. Například psycholog pociťuje tlak od veřejnosti, že on vše musí zvládat. Pokud ne, tak jeho terapie není dobrá.

Wolfgang Schmidbauer (2008) se domnívá, že lidé, kteří nastupují do sociálního povolání, jsou z většiny postiženi právě popsaným perfekcionismem. Ve všech případech, které prostudoval podrobněji, šlo o učitele, vychovatele nebo psychology, kteří byli prvními vysokoškolsky vzdělanými lidmi v rodině. V analytické práci s těmito lidmi mívá občas pocit, že pro ně práce v intimní sféře získává význam, který pro klienty z „lepších“ rodin nemá. Čím více podob emocionálního kontaktu bylo obětováno, tím víc je silnější později potřeba náhrady. Akademicky vzdělaný pomocník z chudé rodiny musí svůj nedostatečný repertoár forem společenského styku doplňovat o zlomky profesionality. Profesionální prostředky k utváření vztahů jsou pro něj ty jediné, s kterými se může v nové společenské vrstvě osvědčit.

4. Pirát – dle Wolfganga Schmidbauera (2008) u tohoto posledního typu pomocníka je charakteristika, že je protiklad perfekcionisty. Perfekcionista přejímá části své profesní role i do soukromého života v podobě zatěžujících ideálů, pirát zneužívá profesních možností k tomu, aby naplnil svůj soukromý život. Nejkriklavějším a nejčastějším příkladem je sexuální vztah mezi pomocníkem a jeho klientem. Avšak možností pirátství je neobyčejně mnoho. Pirát ve svém povolání potlačuje vlastní dětské potřeby méně než ostatní pomocníci. Je schopen nalézt kompromisy, které ospravedlňuje teoriemi pomáhání zdůrazňujícími intimní blízkost a vztahy.

Dle Wolfganga Schmidbauera (2008) rozmazlený v nejednom ohledu je pomocník. Snáze než průměrný člověk v podstatě navazuje vztahy. Dalo by se taky očekávat, že profesionálové vztahů budou umět řešit své konflikty lépe, než běžní lidé. Avšak profesionálové jsou naopak dočista neschopní spolu vyjít, že jsou citliví jako malé děti a tvrdohlaví jako zatrpklí starci.

Dle Wolfganga Schmidbauera (2008) pracovníci v jiných než pomáhajících profesích jsou neustále konfrontováni s tím, že svět je nepřátelský našim touhám po všemohoucnosti. Terapeuti to mají jinak. Jejich profesní situace v nich podporuje pocity všemohoucnosti. Terapeuti zakouší, jak je na něm druhý člověk zcela závislý. Terapeut se stává nejdůležitější osobou v jeho životě, tím jediným, který mu naslouchá, vychází vstříc a rozumí. A tak terapeut začíná nevědomě vznášet právě takový nárok na okolní svět.

Dle Wolfganga Schmidbauera (2008) terapeut, který snižuje v očích svých klientů veškeré vztahy mimo jejich terapeutický, protože se snaží být jedinou pozitivní postavou v jejich životě, může být subjektivně přesvědčený, že jeho jednání je důležité, nezbytné a prospěšné. Jeho pirátství může souviset se základním pocitem, že ho beztak nikdo neakceptuje, pokud k němu nepřistupuje rovnou pocite převahy. Důležitou roli hraje téma „odmítnuté dítě“ schovaného za fasádou pomocníka. Nabízí se však i otázka, nakolik pozdější sociální vztahy umožnily pomocníkovi jistotu, že bude přijímán i bez nástrojů své profesionality a že bez nich bude moci akceptovat i sám sebe.

Dle Wolfganga Schmidbauera (2008) z takovéto nejistoty se může stát nevědomá hra pomocníka a jeho klienta – ani jeden z nich už nemůže opustit profesní rámec vzájemného vztahu. Proto, že pirát necítí ve vztazích jistotu, pokud nevyužívá kontrolních a manipulačních prostředků své profesionality. Klient proto, že si připadá nezralý na vztah, v němž by se nemohl spolehnout na odborníka, který má nad ním převahu. Z tohoto pohledu je i pirát „obětí povolání.“ Zastírá to tím, že si vykládá svou profesi tak regresivně, aby z ní mohl čerpat svá nejintimnější soukromá uspokojení. Jeho klienti mu jsou žáky, přáteli, sexuálními partnery a i plátcí v jednom. Jezdí s nimi na prázdniny, zve je do své domácnosti, sdílí s nimi stůl i lože. Profesionální etika podobné směřování zakazuje, nicméně je častější, než je známo. Jen někdy je pomocník odůvodňuje i pro veřejnost jako pokus zrušit oddělení soukromého i profesního života. Většinou je to tak, že práce s intimitou nabízí svody, ty pomocník neodmítne.

Dle Wolfganga Schmidbauera (2008) je dokonce schopný racionalizovat to jako mimořádnou pracovní angažovanost. Piráti jsou tím nebezpečnější, čím méně jsou sebekritičtí a čím méně dokážou o svých těžkostech mluvit s ostatními pomocníky.

II. PRAKTICKÁ ČÁST

4 REALIZACE VÝZKUMU

Můj názor je, že profese vychovatele není zaměstnání, ale poslání. U této profese je velmi těžké za sebou v práci jen tak zavřít dveře a nemyslet na děti. To se promítá nejen do jeho osobního života, ale i do života ostatních členů rodiny. V tomto smyslu je jeho práce značně nedocenená. A měl by být kladen státem větší důraz na prevenci patologií v rodině.

Ve své praktické části se chci zabývat prací vychovatelů. Jak jim zasahuje do osobního a rodinného života. Jaké vidí pozitiva a negativa své profese. Zda už je někdy za jejich praxi postihl syndrom vyhoření.

4.1 Cíl výzkumu

Za hlavní cíl svého výzkumu považuji zmapování vlivu profese na osobní život vychovatelů v dětském domově v Bojkovicích. Chtěla bych zjistit, jak tyto vlivy působí na jejich rodinný život. Svým výzkumem bych chtěla podat vychovatelům a jejich ředitelce zpětnou vazbu a v nejlepším případě bych si přála, aby má práce byla pro vychovatele v dětském domově preventivním opatřením před syndromem vyhoření.

4.1.1 Dílčí cíle

1. Zjistit, jaké jsou specifika práce vychovatele v dětském domově.
2. Zjistit, zda typ osobního života má vliv na vnímání práce.
3. Zjistit, zda a nakolik ovlivňuje jejich profese osobní život.

4.1.2 Výzkumné otázky

1. Jaká jsou specifika práce vychovatele v Dětském domově v Bojkovicích (dále jen DD)?
2. Jaká jsou specifika pracovní doby vychovatele v DD?
3. Zasahuje profese vychovatele do jejich volného času?
4. Kdy měla profese vychovatele největší vliv na jejich rodinný život?
5. Dělají vychovatelé rozdíl ve výchově svých dětí a dětí z DD?
6. Umožňuje profese vychovatele dodržovat v pracovní době správnou životosprávu?
7. Mají noční směny vliv na osobní život vychovatelů?
8. Ovlivnila profese vychovatele jejich pohled na adopci a pěstounství?
9. Jsou vychovatelé schopni oddělit osobní život od profesního?
10. Změnil se přístup vychovatelů k jejich práci po několika letech v oboru?
11. Jaký je názor samotných vychovatelů na to, zda profese vychovatele ovlivňuje jejich osobní život?

4.2 Výzkumný vzorek

Základní soubor: Vychovatelé v dětském domově

Výběrový soubor: Devět vychovatelů z Dětského domova Bojkovice

Jelikož chci zmapovat specifika práce vychovatelů v dětském domově, tak jsem si jako výzkumný vzorek, zvolila právě vychovatele v Dětském domově v Bojkovicích, kteří zde pracují. Toto zařízení jsem si vybrala, protože zde docházím na praxi. Je zde velká ochota ze strany paní ředitelky a vychovatelé jsou taky velmi vstřícní pro můj výzkum.

Můj výzkumný vzorek se skládá ze tří mužů a šesti žen, kteří v domově pracují minimálně půl roku až dvacet let. Jsou ve věku od 35 – 55 let. Každý byt má své tři vychovatele, kteří se střídají na základě osmitýdenního cyklu.

4.3 Druh výzkumu

Kvalitativní výzkum

Jelikož jsem se rozhodla svou práci zaměřit pouze na Dětský domov v Bojkovicích, mám proto omezený počet vychovatelů pro svůj výzkum. V tomto pracovišti jsem plnila svoji praxi, takže jsem měla možnost zařízení i vychovatele blíže poznat a proto jsem zvolila metodu kvalitativní a rozhovory. V rozhovorech jsem řešila osobní život, proto jsem potřebovala takový druh výzkumu, který by byl nenásilný a podal mi hlubší informaci k tématu.

„Termínem kvalitativní výzkum se označují různé přístupy (metody, techniky) ke zkoumání pedagogických jevů, kdy do popředí nevystupuje kvantifikace empirických dat, nýbrž jejich podrobná kvalitativní analýza. Tyto přístupy vycházejí z různých teoretických paradigmat, nejčastěji z hermeneutiky a z fenomenologie. Můžeme se také poměrně často setkat s etnograficko-anropologickým přístupem, na kterém je založen – etnografický výzkum. Na rozdíl od kvantitativního výzkumu je k v. do hloubky zkoumaných jevů (fenoménů), které se ale zároveň snaží začlenit do širšího kontextu. Další specifičností k.v. je , že v jeho průběhu nezaujímá výzkumník tak velkou distanci od zkoumaných subjektů. Naopak, je s těmito subjekty bližší, spíše neformální interakci.“ (Maňák, Švec Š., Švec V, 2005, s. 55)

4.4 Metoda výzkumu

Polostrukturovaný rozhovor:

Rozhovor jsem zvolila, protože je to podle mě nejvhodnější možná metoda jak se v mém výzkumu dobrat kvalitních odpovědí. Rozhovor má výhodu ve své flexibilitě a při tom se ten, kdo rozhovor vede, neztratí v tématu a v tom, co chce zjistit. Navíc mi dává možnost vést rozhovor plynule, aniž bych ho musela uměle přerušovat, což by mohlo vést k ztrátě příjemné atmosféry, která je v mém případě velmi důležitá.

4.5 Organizace a průběh výzkumu

Nejdříve jsem si vybrala téma své bakalářské práce. Jelikož budu vykonávat praxi 90hod v Dětském domově v Bojkovicích, bylo pro mě toto téma jasnou volbou. Poté jsem se začala zajímat o odbornou literaturu a snažila se zjistit, zda jí budu mít k dispozici dostatek. A taky jsem chtěla mít kvalitativní výzkum, přála jsem si mít blízko ke zkoumaným respondentům. Vytvořila jsem projekt bakalářské práce a zaslala jsem ho své vedoucí práce paní Mgr. Martině Růžičkové na schválení. Po schválení jsem si domluvila odbornou praxi v Dětském domově s paní ředitelkou a oznámila jí, že bych zde chtěla provádět výzkum ke své bakalářské práci. Zaslala jsem jí svoji rozpracovanou bakalářskou práci. Paní ředitelka byla velmi ochotná a vstřícná. Praxi mi odsouhlasila a řekla, že vychovatelé budou jistě souhlasit s rozhovory. Tím jsem provedla předvýzkum.

Pro svůj výzkum jsem použila kvalitativní výzkum a metodu polostrukturovaného rozhovoru. Otázky jsem prodiskutovala se svojí vedoucí práce a vytvořila tak šablonu rozhovoru.

Na praxi jsem nastoupila 6. 2. 2012, seznámila jsem se s prostředím v Dětském domově, s dětmi a s vychovateli. Po bližším seznámení s vychovateli jsem se jich individuálně ptala, zda budou ochotní, mi poskytnou rozhovor pro můj výzkum. Všichni souhlasili.

Praxi jsem vykonávala do 25. 2. a během ní jsem realizovala svůj výzkum. Aby rozhovory co nejméně zasahovaly do chodu Dětského domova, individuálně jsem je vedla s vychovateli při jejich noční službě, kdy už děti byly na lůžku. Rozhovor vždy probíhal ve vychovatelně, kde byl klid, ale děti věděly, kde vychovatele najdou a v případě potřeby za ním přišly.

Polostukturovaný rozhovor jsem měla s sebou v tištěné podobě a po celou dobu jsem používala diktafon. Při mém výzkumu to byla neskutečně důležitá pomůcka, díky které rozhovory mohly spontánně plynout, a mohla jsem díky němu zaznamenat několik hodin rozhovorů. Nejkratší rozhovor trval 25 minut a nejdelší 60min.

Potom, co jsem přepsala všechny rozhovory, což bylo 61 stran, jsem se začala připravovat na jejich zpracování. Studovala jsem odbornou literaturu, která se týkala metod zpracování kvalitativního výzkumu a konzultovala jsem to se svou vedoucí práce, tak jsem se rozhodla pro metodu trsů s tématickým přeryvem. Všechny přepsané rozhovory jsem si znovu pečlivě přečetla, abych si vytvořila ucelený obraz všech odpovědí a pak mohla začít s trsy.

Nejdřív jsem si roztřídila všechny otázky a jejich odpovědi, poté jsem se snažila najít v odpovědích shodné a rozdílné znaky, které jsem si zaznamenávala. Po této úpravě rozhovorů jsem mohla začít vyvozovat závěry a podat uspokojivé shrnutí výzkumu.

Na teoretické části jsem pracovala od prosince do dubna. Používala jsem odbornou literaturu. Nejprve jsem si určila základní kapitoly, které jsem považovala za důležité ve své práci, a při práci s odbornou literaturou jsem postupně doplňovala ostatní podkapitoly a tak vznikl celek mé teoretické části, která by měla obsahovat nejzákladnější informace, které se vážou k praktické části mé bakalářské práce.

4.5.1 Dětský domov rodinného typu v Bojkovicích

Dle vnitřního řádu Dětského domova (2011) byl založen v letech 1939 – 1942 jako útulek pro opuštěné děti z Bojkovic. Změna nastala v roce 2004, kdy byl zrekonstruován na domov rodinného typu. V tomto zařízení jsou v současnosti tři barevně odlišené rodinné skupiny. V každé je ubytováno šest až osm dětí, o které se starají tři odborní pedagogové. Kapacita domova je 24 dětí.

Dětský domov Bojkovice je právním subjektem, příspěvkovou organizací Zlínského kraje, zřizován zákonem č. 561/2004 Sb. (školský zákon). Je organizován jako školské zařízení rodinného typu poskytující komplexní péči dětem a mládeži ve věku od tří do osmnácti let, respektive do ukončení přípravy na budoucí povolání, kterým byla soudem uložena ústavní výchova nebo bylo vydáno předběžné opatření. Školské zařízení dětský domov patří dle § 7 zákona č. 561/2004 Sb. (školský zákon) do vzdělávací soustavy se školami a školskými zařízeními a jeho činnost je řízena zákonem č. 109/2002 Sb., o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních a o změně dalších zákonů.

Na pozemku domova se nachází multifunkční hřiště, prolézačková sestava s pískovištěm, ruské kuželky, trampolína, posezení s ohništěm a mělký bazének pro letní osvěžení dětí. Pro přepravu dětí vlastní Dětský domov služební automobil. V podkroví domova je garsoniéra, kde bydlí děti připravující se na odchod do běžného života. Učí se zde nakládat s finančními prostředky, jednat se státní správou a samosprávou, zvládat úkony běžného samostatného života.

V rámci arteterapie je zde zřízena keramická dílna s pecí a hrncířským kruhem. Řada keramických výrobků zdobí vnitřní prostory domova.

Děti rády jezdí na kole, kolečkových bruslích, chodí hrát míčové hry, o prázdninách chodí na koupaliště, do lesa, na výlety a podobně. Některé jezdí k rodičům a přátelům. Na veřejnosti se Dětský domov prezentuje např. prostřednictvím příspěvků do místního či regionálního tisku, účastí dětí na kulturních a sportovních akcích.

Všechny děti zde mají své životní příběhy, proto každé dítě potřebuje individuální a citlivý přístup, pohlazení, pochvalu.

Vedení: ředitelka: Bc. Yveta Mendlová, zástupce: Bc. Jurásková Jana

Kontakty: Tel. + Fax: 572 641 524

GSM: 731 507 849

Adresa: Dětský domov Bojkovice

Štefánikova 563

687 71 Bojkovice

Zřizovatel: Zlínský kraj

právní forma: kraj, IČO 708 91 320

tř. T. Bati 21

760 01 Zlín

e-mail: info@ddbojkovice.cz

www stránky: www.ddbojkovice.cz

4.6 Způsob zpracování dat

Jako svou metodu zpracování dat jsem si vybrala trsy s tématickým přeryvem.

„Metoda vytváření trsu slouží obvykle k tomu, abychom seskupili a konceptualizovali určité výroky do skupin, např. dle rozlišení určitých jevu, místa, případu atd. Tyto skupiny (trsy) by měly vznikat na základě vzájemného přeryvu (podobnosti) mezi identifikovanými jednotkami. Tímto procesem vznikají obecnější, induktivně zformované kategorie, jejichž zařazení do dané skupiny (trsu) je asociováno s určitými opakujícími se znaky, určitým charakteristickým uspořádáním atd. Společným znakem takového trsu může být např. tematický přeryv, tj. když vyhledáváme ve výrocih osob všechny takové pasáže, které se týkají jednoho úzce ohraničeného tématu.“ (Miovský, 2006, s. 221)

Rozhovory jsem si nejprve nahrála s vychovateli na diktafon a posléze je doslovně přepsala a prostudovala. Dále jsem na základě rozebrání textu vytvořila příslušné trsy všech důležitých oblastí. Na základě těchto trsů jsem si sepsala kategorie, které zaštiťovaly různé soubory trsů podle jejich významu.

5 VÝSLEDKY VÝZKUMU

Výsledky výzkumu zahrnují kategorie, které jsem si vytvořila na základě podobností v rozhovorech s vychovateli. A dále jsem jednotlivé kategorie podrobně rozepsala. A doplnila jsem je přímými citacemi z rozhovorů, pro upřesnění.

5.1 Kategorie výsledků výzkumu

Kategorie č. 1 – Domácí příprava vychovatelů

Kategorie č. 2 – Pracovní doba

Kategorie č. 3 – Volný čas

Kategorie č. 4 – Rodinný život

Kategorie č. 5 – Výchova dětí v DD x doma

Kategorie č. 6 – Životospráva

Kategorie č. 7 – Adopce a pěstounství

Kategorie č. 8 – Osobní život x profesní život

Kategorie č. 9 – Děti z DD u vychovatelů doma

Kategorie č. 10 – Syndrom vyhoření a deprese

Kategorie č. 11 – Plat

Kategorie č. 12 – Názor vychovatelů

Kategorie č. 1 – **Domácí příprava vychovatelů**

Trs použitý v této kategorii: příprava

Jako první kategorii jsem si zadala domácí přípravu vychovatelů, protože mě zajímalo, zda je nutné se na pracovní den připravovat doma.

Pracovní doba vychovatelů je rozvržena na přímou a nepřímou. V nepřímé pracovní době dělají přípravy, píšou individuální záznamy o dětech a nakupují pro ně. Všichni vychovatelé se ale **připravují** na svůj pracovní den i doma v osobním volnu.

Proto zasahuje jejich profese do jejich osobního života. Nelze jen zavřít dveře v dětském domově a nemyslet na jejich práci. Při **domácí přípravě** některým pomáhá i rodina. Někdy si musí doma osvěžit školní znalosti, aby byli schopni pomoci dětem při plnění školních úkolů.

Tato kategorie odpovídá na první výzkumnou otázku, která zní: Jaká jsou specifika práce vychovatele v Dětském domově v Bojkovicích? A taky zahrnuje odpověď na druhou výzkumnou otázku. Její znění je: Jaká jsou specifika pracovní doby vychovatele v DD?

„Dva dny jsem doma a třetí jdu do práce. Tak za ty dva dny si rozmyslím, co budu dělat, jak to budu dělat. A jsme v kontaktu s těmi vychovateli. Spolupráce mezi vychovateli musí být, ta zpětná vazba.“

(VYCHOVATELKA 5)

„Doma se připravuji, když jsou svátky, když je potřeba dělat nějaké výrobky. Nebo na vystoupení.“

(VYCHOVATELKA 9)

Kategorie č. 2 – Pracovní doba

Trs použitý v této kategorii: pracovní doba

V další kategorii se zabývám pracovní dobou vychovatelů, jelikož to má přímý vliv na jejich osobní život. **Pracovní doba** je nerovnoměrně rozložená. Směny jsou rozvrženy podle osmitýdenního cyklu. Jsou denní a noční. Trvají devět a dvanáct hodin. Dětský domov má nepřetržitý provoz, takže vychovatelé pracují víkendy i svátky. Toto uvádí jako zásah do osobního života. Jen přes velké prázdniny čerpají dovolenou, protože děti jsou na letních táborech.

Pracovní dobu překračují pouze výjimečně. Jako příklady uváděli doprovod dítěte k lékaři, útěk dítěte z DD, příchod nového dítěte a s tím spojené aktivity.

Nepravidelná pracovní doba jim samozřejmě zasahuje do osobního života. Nemůžou pravidelně navštěvovat třeba pěvecký nebo fotbalový kroužek. Pouze jedna vychovatelka vede cvičení starších žen, ale střídá se s kamarádkou, když má směnu.

U některých vychovatelek mají partneři taky **nepravidelnou pracovní dobu** a v tomto případě je někdy problém, aby se potkali.

Díky směnování musí rodina více spolupracovat, pomáhat si. Vychovatelky uváděly, že jejich děti musí být více samostatné, protože ony jsou v práci.

Tato kategorie odpovídá na výzkumnou otázku číslo dvě: Jaká jsou specifika pracovní doby vychovatele v DD? A najdeme zde odpověď i na výzkumnou otázku číslo tři: Zasahuje profese vychovatele do jejich volného času?

„Ale třeba když byly problémové děti, byly na útěku. Tak povinností vychovatele je, ten který měl službu, zajistit spolupráci s policií a pokusit se zjistit, kde to dítě se nachází.“

(VYCHOVATEL 3)

„Manžel má taky nepravidelnou pracovní dobu, někdy je problém s tím, abychom se potkali, doma celá rodina.“

(VYCHOVATELKA 8)

„V tom směru bych řekl, že když ten člověk, ten den jde do práce, tak je jedno jestli začíná v sedm ráno nebo v poledne. Tak prostě ten den je ztracený, zabere to celý den. Já to říkám tak, že buď jsem v práci, nebo doma. Nic mezi tím není, neexistuje.“

(VYCHOVATEL 6)

Kategorie č. 3 – Volný čas

Trsy použité v této kategorii: volný čas, přátelé

Na předešlou kategorii navazují kategorií o volném čase, jelikož jsou spolu úzce spjaté.

Každý vychovatel tráví volný čas jinak. Často se v odpovědích objevuje, že práce neovlivňuje **volný čas**, že ho přizpůsobují směnám. Uvádí, že mají dostatek **volného času**. Tento čas většinou tráví s rodinou. Někteří uvádí, že ve svém **volném čase** myslí na svou práci. Dokonce se i setkávají u kafe a mluví o DD. Vychovatelé si mezi sebou i volají ve svém volném čase. V DD je velmi dobrý kolektiv a vychovatelé jsou i kamarádi. Studovali spolu vysokou školu **ve volném čase**, aby dosáhli kvalifikovaného vzdělání.

Do volného času jistě patří **přátelé**. Z odpovědí vyplynulo, že žádné přátele kvůli své profesi neztratili, jen s některými omezili kontakty. **Noví přátelé** jsou jejich kolegové.

V této kategorii se objevuje odpověď na výzkumnou otázku číslo tři: Zasahuje profese vychovatele do jejich volného času?

„Ale my s těmi kolegyněmi jsme pořád tak nějak jaksi provázané, chodíme k sobě na kafe. Ale u toho kafe nemeleme o ničem jiném, jak o domově. My totiž ty děti bereme, jak kdyby byly naše.“

(VYCHOVATELKA 5)

„Já si myslím, že volného času v rámci toho pracovního týdne mám stejně jako všichni ostatní, kdo jsou zaměstnání v normálním pracovním cyklu, to znamená pondělí – pátek těch 8hod. Taky mají ty dva dny volna. U nás je to podobné, možná ještě víc, tím že máme ty dvanáctihodinovky.“

(VYCHOVATEL 1)

„Neztratila jsem přátele, ale omezil se kontakt trošku. Protože jsem doma dopoledne a oni jsou v práci.“

(VYCHOVATELKA 4)

Kategorie č. 4 – Rodinný život

Trsy požité v této kategorii: rodina, manžel/ka, partner

V této kategorii bych ráda poukázala, jak jejich profese ovlivňuje rodinný život a ostatní členy rodiny. V odpovědích vychovatelek se objevilo, že nejvíce jim jejich práce zasahovala do rodinného života, když byly jejich děti malé. Zdůraznily, že bez pomoci **manžela a prarodičů** by nemohly tuto profesi vykonávat. A tím jim vlastně profese i obohatila **rodinný život**, protože mezi sebou museli komunikovat a spolupracovat. Taky se v odpovědích vyskytlo, že děti vychovatelek musí být samostatné, protože jejich matky jsou v práci.

Jen u jednoho vychovatele **bývalá manželka** vnímala tuto profesi negativně, jinak všichni vychovatelé uvedli, že jejich rodiny tuto práci vnímají pozitivně.

Vychovatelé, kteří jsou rozvedení, odpověděli, že jejich profese nebyla důvodem k rozvodu a nezadaní vychovatelé uvedli, že jejich profese neovlivňuje výběr **partnera**.

U některých vychovatelů se **rodinní příslušníci** za nimi stavují v práci. Někteří vychovatelé si berou děti z DD k sobě domů. Ale ne na dlouhou dobu. Jen krátkodobě. Nebo děti z DD vezmou k sobě domů na Velikonoce a Vánoce.

Taky si vychovatelé díky své profesi uvědomují, jak je důležitá rodičovská láska a zdravé děti. A apelují i **na své děti**, aby byly dobrými rodiči.

V této kategorii se nachází odpověď na výzkumnou otázku číslo čtyři: Kdy měla profese vychovatele největší vliv na jejich osobní život?

„Říkám svým dětem, že můžou být rádi, že mají rodiče. A uvědomuji si, jak je důležitá ta rodičovská láska. To je jediné, co dětem tady v domově chybí.“

(VYCHOVATELKA 9)

„Víš, my jsme pořád mezi těmi dětmi, my jsme pořád taková střelení. Pořád máme takový mladistvý názor na ten život. Že pořád jsme v kontaktu s dětmi a tak průběžně nejdeme do žádného stereotypu, máš ten elán, nekrníme. Pořád máš nějakou změnu.“

(VYCHOVATELKA 8)

„Tak člověk se tu určitě naučí víc toleranci. Hodně mně to i dalo, že mně to zformovalo hodnoty. A dřív jsem se hodně bála o děti, že nemůžu jít ani na záchod. Ale díky této práci jsem zjistila, že můžou být samy, že nemůžu být pořád s nimi a držet je za ruku. V tomto mi to dalo takovou samostatnost. To mě hrozně změnilo a to jsem moc ráda.“

(VYCHOVATELKA 2)

Kategorie č. 5 – Výchova dětí v DD x doma

Trsy použité v této kategorii: výchova, režim

Většina vychovatelů uvedla, že v rodině je na výchovu **volnější režim**, než je **režim v DD**. Taky se v odpovědích objevilo, že dětem z DD více tolerují, než svým dětem. A jako další aspekt uvádějí rozdíl genetickou výbavu dětí z DD. Většinou jsou ze slabších sociálních rodin a mají své psychické a specifické problémy. Ale u všech bylo vidět, že děti z DD mají velmi rádi a někteří dokonce uvedli, že je berou jako svoje vlastní. A taky je rozdíl v počtu dětí v DD a doma a to také hodně ovlivňuje **styl výchovy**. A taky poukazovali na to, že se můžou snažit sebevíc, ale rodičovskou lásku nikdy nenahradí. Dokonce jedna vychovatelka uvedla, že i špatná máma je máma a to nejde ovlivnit. A v DD se u dětí střídají v jedné skupině tři vychovatelé, a i když se dětem snaží v DD rodinného typu ukazovat rodinný život, tak se v odpovědích objevilo, že děti z DD jsou jako ve skleníku. Děti v rodině vidí, že rodiče musí pracovat a koupit jídlo a jak se financuje domácnost. To tady v domově chybí.

Tato kategorie se vztahuje k výzkumné otázce číslo pět: Dělalí vychovatelé rozdíl ve výchově svých dětí a dětí z DD?

„Uvedu příklad – dítě prostě tady dostane všechno, dostane jídlo, dostane tu svačinu. Ono prostě neví, že otec s matkou každý den musí nakoupit, zpracovat to. Oni vidí jen ten finální produkt, což je špatně. V tom je ten rozdíl. V rodině kultivuje celek, tady jen část.“

(VYCHOVATEL 1)

„No tak tady je kolektiv těch dětí, tady je jich víc. Je tady velký rozdíl v tom, že tady musí být dodržovaný režim. Kdežto doma, i když ty děti režim mají, tak se často porušuje. Já jsem vždycky říkala, když byla kapacita 25 dětí, že mám dětí 27. Ale jen dvě jsem porodila. Vychovatelé se můžou snažit, kolik chtějí, ale nikdy nemůžou suplovat tu rodinu. V rodině je otec a matka. Tady jsou tety a strýcové a střídá se to.“

(VYCHOVATELKA 7)

„Já bych řekla, že se snažím děti v domově vychovávat stejně, jak svoje vlastní. Ale určitě ten rozdíl tam je, tady ty děti mají problémy a každý přijde už z té rodiny něčím poznamenaný do domova.“

(VYCHOVATELKA 8)

Kategorie č. 6 – Životospráva

Trsy použité v této kategorii: noční směna, strava, spánek, zdraví

U této otázky se každý pousmál. Někteří řekli, že jejich životospráva je špatná a někteří ji shledávají dobrou. Pracovní režim, jim umožňuje **pravidelnou stravu a pitný režim**.

Toto shledávají vychovatelé jako velmi pozitivní. **Stravují** se spolu s dětmi v DD. Někteří mají problém se **spánkem**. Jedna vychovatelka dokonce čtyři roky byla nemocná a odešla ze zaměstnání. Uvedla, že za to nemohla přímo jen profese, ale že to bylo všechno dohromady a hlavně psychika. Bylo to v době, kdy měla malé děti a bylo to složité skloubit s její profesí. U nikoho jejich profese nevyvolala **zdravotní problémy**.

V této kategorii se objevují odpovědi na dvě výzkumné otázky a to na číslo šest: Umožňuje profese vychovatele dodržovat v pracovní době správnou životosprávu? A na otázku číslo sedm: Mají noční směny vliv na osobní život vychovatelů?

„Takže s těmi dětmi musíte jíst, musíte se účastnit těchto stravovacích akcí, takže ta strava je tady pravidelná.“

(VYCHOVATEL 1)

Největší zásah do životosprávy shledávám v této profesi **noční služby**. Jsou sice jen tři nebo čtyři do měsíce. Ale hodně vychovatelů uvedlo, že si na noční služby nikdy nezvykli a ani nezvyknou. Že noční služba jim ovlivňuje dva dny (před i po noční službě). Vychovatelé, kteří pracovali v předešlém zaměstnání u policie, řekli, že jsou na noční služby zvyklí a nedělá jim to problém, ale už jsou více unavení po nočních službách.

„No, ty noční směny, vzhledem k tomu, že jsem je začala dělat až tady před těmi 12lety, nikdy jsem si na ně nezvykla. Celý den se chystám, že půjdu na noc do práce a druhý den po noční jsem mrtvola. Třeba chlapům to nevadí. A já jsem si na to nikdy nezvykla a nikdy nezvyknu.“

(VYCHOVATELKA 5)

„Jde říct, že dobře. Protože jsem na to byl zvyklý 15 let v mém předešlém zaměstnání u policie. Takže jsem zvyklý, nedělá mi to problém.“

(VYCHOVATEL 3)

Kategorie č. 7 – **Adopce a pěstounství**

Trsy použité v této kategorii: adopce, pěstounství

V této kategorii mě zajímá vliv profese vychovatele na jejich pohled na **adopci a pěstounství**. V jedné otázce jsem se přímo ptala, zda by se oni stali **adoptivními rodiči nebo pěstouny**. Zjistila jsem, že jejich pohled byl touto profesí značně ovlivněn spíše negativně. U dětí vidí, jak důležitý podíl má jejich genetická výbava a ta někdy prostě tou výchovou nejde ovlivnit. U **pěstounství** vidí jako problém, že do výchovy zasahují biologičtí rodiče. A dokonce se vyjádřili tak, že se často stane, že se **pěstounské rodiny** rozpadnou kvůli dítěti a že by vlastní rodinu nevystavili takovému riziku. U vychovatelek se objevil názor, že kdyby nemohly mít děti, tak by si děti **adoptovali**. Taky poukazovaly na to, že je důležité, jaký je partner a zda by byl **adopci nebo pěstounství** nakloněn.

Zde objevíme odpověď na výzkumnou otázku číslo osm: Ovlivnila profese vychovatele jejich pohled na adopci a pěstounství?

„Já bych si nikdy nevzala dítě. Asi by to bylo jiné, kdybych nemohla mít dítě, to bych měla jiný názor. Sestra nemohla mít děti, taky měli s tím problémy a uvažovala o tomto způsobu. Ale ta genetika je u těch dětí daná a ta výchova ji nezmění. To se projeví buď v pubertě, nebo později. Člověk se může rozkrájet a neovlivní to.“

(VYCHOVATELKA 8)

„Po 14dnech v dětském domově jsem zjistil, že to není tak jednoduché. Co jsem znal pěstouny, pěstouni byli zlatí a s dětmi byly problémy. A ty děti spíš, než aby tu rodinu stmelily, tak ji rozvrátily. Úplně se rozpadla ta rodina.“

(VYCHOVATEL 6)

Kategorie č. 8 – **Osobní život x profesní život****Trsy použité v této kategorii: soukromí, osobní život, profesní život**

V této kategorii jsem zjišťovala, zda dokážou vychovatelé oddělit profesní život od osobního. Z jejich odpovědí byl zřetelný rozdíl mezi mužským a ženským vnímáním profese. Troufám si to přirovnat k vnímání k roli otcovské a mateřské. Matka se od svých dětí nedokáže odpoutat, ale muž to bere s určitým nadhledem. Z odpovědí vyplynulo, že muži dokážou oddělovat **profesní život** mnohem lépe než ženy. Ženy dokonce uváděly, že jejich **profesní a osobní život** je propletený a neumí je od sebe oddělit.

V této kategorii se nachází odpověď na výzkumnou otázku s číslem devět: Jsou vychovatelé schopni oddělit osobní život od profesního?

„U nás je to propletené dohromady. Za ty roky se to všechno krásně propojí a hotovo.“

(VYCHOVATELKA 8)

„Práce je práce a doma je doma. A já jsem se to doopravdy naučil oddělovat. Zavřou se tady za mnou dveře a doma řeším domácí problémy a v práci pracovní.“

(VYCHOVATEL 1)

Kategorie č. 8 – **Děti z DD u vychovatelů doma****Kódy použité v této kategorii: domov**

Zde mě zajímalo, zda vychovatelé berou děti z DD k sobě **domů** nebo to zásadně odmítají. Z mého pohledu je toto přímý zásah do jejich osobního života. Hlavně to, když si vezmou dítě k sobě **domů** na různé svátky a tyto výjimečné okamžiky tráví všichni dohromady. V odpovědích se objevovalo, že děti si nemůžou brát na dlouho a ne přes noc. Většina vychovatelů uvedlo, že děti z DD u sebe měli.

U jednoho vychovatele se objevil názor, že se u něho bije etika. A to tak, že nemůže k sobě vzít všechny děti a že **návštěva u něj doma** dítěti z DD spíše uškodí, než prospěje. A s tímto názorem nebyl sám i u dalších byl ten názor, že si dítě říká, proč tam může být jen chvíli a ne pořád.

Vychovatelé, kteří bydlí v Bojkovicích, řekli, že když jsou na vycházce, tak se klidně u nich **doma** staví. Zástupkyně uvedla, že malé děti z DD vezme k sobě domů a oni si hrají společně s jejími vnoučaty. A taky se vyjádřila, že pokud starší děti mají problém a nechtějí ho s ní řešit v DD, tak se kdykoliv můžou stavit u ní **doma** a ona jim je k dispozici. Z některých odpovědí je zřejmé, že děti vychovatelů se kamarádí s dětmi z DD.

Někteří vychovatelé si děti **domů neberou**. (Vychovatel 1)

V této kategorii je schovaná odpověď na výzkumnou otázku číslo čtyři: Kdy měla profese vychovatele největší vliv na osobní život. A je zde ještě odpověď na výzkumnou otázku číslo devět: Jsou vychovatelé schopni oddělit osobní život od profesního?

„Ty malé si vezmu k sobě domů, mám tam hračky pro vnoučata. A starší si vezmu domů, třeba když pečeme na jarmark. A nebráním těm starším dětem, když řeší nějaký problém a nechtějí to řešit v domově, aby se stavily za mnou domů, tam to řešíme.“

(VYCHOVATELKA 7)

„Můj názor je, že to těm dětem vůbec neprospívá. Hlavně těm malým vůbec ne. Když si ho tam dovedu a pak ho zas odvedu, že už ho tam nechci. Bud' si ho vezmu a nechám si ho nebo ho tam netahám.“

(VYCHOVATELKA 5)

„Ano. Nesmíme na noc. Takže jenom na návštěvu. Nebo jsem měla holky na celý Štědrý den u nás doma. Kdysi v létě jsme spali pod stany u rodičů na Žitkové, tam je zázemí.“

(VYCHOVATELKA 8)

Kategorie č. 10 – Syndrom vyhoření a deprese

Trsy použité v této kategorii: syndrom vyhoření, přístup k práci

V této kategorii mě zajímalo, zda se některý z vychovatelů setkal se syndromem vyhoření nebo depresí. Všichni jsou si vědomi, že se s tímto můžou při své profesi setkat. Proto jsem se i ptala, jak dlouho v této profesi pracují a zda se nějak změnil jejich **přístup k práci** po několika letech. Někteří vychovatelé uvedli, že by si nedokázali představit, že by dělali něco jiného, že prostě tato profese patří k jejich životu. Dále mě ještě zajímalo, zda řeší profesní problémy sami se sebou nebo s rodinou, přáteli. Zde uváděli, že jsou vázaní mlčenlivostí a odpověď se dost odvíjela od charakteru vychovatele. Někdo je řeší sám se sebou, častá odpověď byla, že to řeší s kolegy, ale někdo i s rodinou.

Pouze jedna vychovatelka uvedla, že se setkala se **syndromem vyhoření** a to v souvislosti s tím, že nedokázala přijít na způsob, jak působit správně na dítě z DD.

Tato kategorie koresponduje s výzkumnou otázkou číslo deset: Změnil se přístup vychovatelů k jejich práci po několika letech v oboru?

„Samozřejmě tady se musí dodržovat mlčenlivost. Já znám cestu sem a domů a zase zpět. Takže většinou se sebou. A když je nějaký problém s dětmi, profesní, tak se radím s pracovníky jiných domovů. Protože dcery a ani přítel do té problematiky nevidí“

(VYCHOVATELKA 7)

„Ale dokážu si představit, že za určitých podmínek tady jde ten syndrom krásně rozvinout.“

(VYCHOVATEL 1)

„Když se něco nedaří, nemůžeš přít dítěti na kloub. Víš, že něco děláš špatně. A nevíš jak z toho ven a jak na to. Hledáš a jsi naštvaná sama na sebe. Jo, to jo.“

(VYCHOVATELKA 4)

Kategorie č. 11 – **Plat**

Trs použitý v této práci: plat, ohodnocení

Zajímalo mě, zda vzhledem k náročnosti jejich profese jsou spokojení se svým platem. Většinou se objevila pozitivní odpověď vzhledem k regionu a **místním platům**. I když poukázali i na to, že jejich profese zahrnuje spoustu jiných povolání a to švadlenu, uklízečku, kuchařku, učitelku, psychologa, atd. Taky se objevila myšlenka, že jejich profese je psychicky náročná a to **není ohodnoceno**. V souvislosti s platem jsem doplnila otázku, zda do zaměstnání dojíždí nebo ne. Zda musí ze svého **platu** dát ještě část na dojíždění. Asi polovina vychovatelů dojíždí do zaměstnání.

V této kategorii nalezneme odpověď na výzkumnou otázku číslo jedna: Jaká jsou specifika práce vychovatele v dětském domově v Bojkovicích.

„Měla jsem tady jednu kolegyni a ta říkala, že za takovou práci je 30000kč málo. Jo ona na to měla tento názor. K těm dětem měla takový svůj názor, odešla, dělá v mateřské škole. A myslím, že jí to víc v té mateřské škole sedí. Ta kolegyně se cítila nedocenená a měla pocit, že tady dělá lepší uklízečku. Já si myslím, že je to ohodnocené tak, jak je to ohodnocené a ona tato práce není pro každého, to si musíme přiznat. A tady na ty Bojkovice je ten plat slušný. Těžko říct, někomu se zdá malý. Mně se zdá být slušný.“

(VYCHOVATELKA 5)

„Tady v tomto kraji je tento plat dobrý na ženskou.“

(VYCHOVATELKA 4)

„Člověk se svým platem nebude nikdy spokojený. V cizině nebo v jiných zemích, je profese ve školství, více vážená, více zaplacená. Možná, že jsem skromný. Říkám si, co bych chtěl víc, jsem spokojený.“

(VYCHOVATEL 6)

Kategorie č. 12 – **Osobní názor vychovatelů**

Trs použitý v této kategorii: názor

Poslední kategorie se věnuje závěrečné otázce v rozhovoru a ta byla, jaký je názor vychovatelů na to, zda má jejich profese vliv na osobní život. Zde se odpovědi různily. Někdo tvrdil, že vůbec ne a někdo uznal, že jistě vliv má. Můj názor je, že jim profese ovlivňuje osobní život. Dokazují to všechny předešlé kategorie, v kolika oblastech se jejich profese promítá do jejich osobního života. Jeden vychovatel se pozastavil nad budoucností a zrušením dětských domovů a nad nejistotou svého zaměstnání, a že každá nejistota se promítne do osobního života. S tím naprosto souhlasím. A každý vychovatel si maximálně díky své profesi uvědomuje, jaký je zázrak mít fungující rodinu a zdravé dítě.

V této kategorii se objevuje odpověď na výzkumnou otázku číslo jedenáct: Jaký je názor samotných vychovatelů na to, zda jim profese ovlivňuje osobní život?

„Určitě ano. Taková nejistota. Zda se budou rušit dětské domovy, přijdu o práci. A každá nejistota se odrazí v osobním životě.“

(VYCHOVATEL 1)

„Určitě. Jak jsem říkala, že člověk si prostě uvědomí, jak je šťastný, z jaké je rodiny, co mu rodiče dali. Jaký je zázrak, že se narodí zdravé dítě. A uvědomí si člověk důležitost té rodiny.“

(VYCHOVATELKA 2)

„Nemá vliv. Času mám dost. Někdy když máme krátký a dlouhý týden. Takže možná když je ten dlouhý, že se vidím s manželkou málo. Ale to si potom vynahradíme.“

(VYCHOVATEL 3)

„Určitě. Já bych bez toho nemohla být. Dokonce jsem uvažovala, že bych šla někam jinam. Ale mě ta práce naplňuje a asi bych nemohla dělat něco jiného, neumím si to představit.“

(VYCHOVATELKA 8)

5.2 Odpovědi na dílčí cíle výzkumu

1. Zjistit, jaké jsou specifika práce vychovatele v dětském domově.

Chtěla bych říct, že po výkonu své praxe a realizaci mého výzkumu považuji práci vychovatele v dětském domově za velmi specifickou. Její specifičnost vidím v emocionálním nasazení při práci s dětmi a v psychické náročnosti. Dále v nepravidelně rozvržené pracovní době a taky v tom, kolik dovedností ve své profesi musí umět vykonávat. Třeba i muži vychovatelé musí s dětmi vařit, péct, atd. Další specifikum je, že musí mít vysokoškolské vzdělání, aby mohli vykonávat tuto profesi.

2. Zjistit, zda typ osobního života má vliv na vnímání práce.

Každý vychovatel z Dětského domova v Bojkovicích vnímá svou práci pozitivně. V rozhovorech jsem se nesetkala s žádným negativním postojem k jejich práci. Rozvedení vychovatelé odpověděli, že důvodem konce manželství nebyla jejich profese. Nezařazení vychovatelé se shodli na tom, že jejich práce neovlivňuje výběr partnera a ani možnost s někým se seznámit. U ženatých vychovatelů a vdaných vychovatelek vnímají oni i jejich rodina práci v dětském domově většinou pozitivně. Jen u jednoho vychovatele bývalá manželka vnímala jeho profesi negativně a dávala mu najevo, aby si našel jinou práci.

3. Zjistit, zda a nakolik ovlivňuje jejich profese osobní život.

Zjistila jsem, že profese osobní život jistě ovlivňuje. V odpovědích se objevilo, že volný čas přizpůsobují směnám a nemůžou žádnou aktivitu vykonávat pravidelně, kvůli své nepravidelné pracovní době. To vidím jako negativní ovlivňování osobního života. Velmi zasahovala vychovatelkám profese do osobního života, když měly malé děti. To hodnotily jako velmi náročné období.

Ale pozitivem bylo, že rodina i prarodiče spolu museli komunikovat, spolupracovat. Jistě jejich práce ovlivnila pohled na adopci a na pěstounství a to si myslím, že spíše negativně. Například v jednom rozhovoru bylo přímo řečeno, že jsou případy, kdy pěstounům dítě rozvrátí rodinu a vychovatel by proto neriskoval svou rodinu. Protože více vidí do problematiky pěstounství a znají děti z domova a mají z toho obavy. V práci mají pravidelnou stravu i pitný režim, což hodnotím jako pozitivum. Se syndromem vyhoření se setkala pouze jedna vychovatelka. S platem jsou vychovatelé většinou spokojeni.

5.3 Odpovědi na výzkumné otázky

1. Jaká jsou specifika práce vychovatele v Dětském domově v Bojkovicích (dále jen DD)?

Za specifika považuji nepravidelně rozvrženou pracovní dobu, emoční nasazení, psychickou zátěž, nutnost vysokoškolského vzdělání.

2. Jaká jsou specifika pracovní doby vychovatele v DD?

Je nepravidelně rozvržená. Je zde osmitýdenní cyklus, ve kterém se vychovatelé střídají. Mají zde denní a noční služby. Noční služby bývají 3 až 4 za měsíc. Pracovní dobu překračují jen ve výjimečných situacích, například při útěku dítěte z dětského domova.

3. Zasahuje profese vychovatele do jejich volného času?

Nezasahuje, protože svůj volný čas přizpůsobují své práci, to byla nejčastější odpověď. Ale z mého pohledu zasahuje, protože musí svůj volný čas přizpůsobit směnám. A nepravidelné směny jim ani neumožňují ve volném čase navštěvovat nějakou aktivitu pravidelně. V odpovědích vychovatelů se objevovalo, že mají hodně volného času.

4. Kdy měla profese vychovatele největší vliv na jejich rodinný život?

Zde se jistě vychovatelky shodly na tom, že nejtěžší období bylo, když musely skloubit rodinný a profesní život, a tudíž i výchovu vlastních malých dětí. Musely zajišťovat hlídání, využívaly pomoc prarodičů, musela být velká spolupráce s partnerem.

5. Dělalí vychovatelé rozdíl ve výchově svých dětí a dětí z DD?

Výchovu dětí v dětském domově ovlivňuje režim, který se zde musí dodržovat a větší počet dětí ve skupině, než který je v rodině.

6. Umožňuje profese vychovatele dodržovat v pracovní době správnou životosprávu?

Ano, vychovatelé mají v pracovní době pravidelnou stravu i pitný režim.

7. Mají noční směny vliv na osobní život vychovatelů?

Ano, má. Často se objevilo v odpovědích, že noční služba zabere dva dny. Den před i den po noční službě. Vychovatelé jsou po noční unavení, někteří až nervózní. Někteří uvedli, že si nikdy na noční služby nezvyknou.

8. Ovlivnila profese vychovatele jejich pohled na adopci a pěstounství?

Ano, ovlivnila. Znalí příběhy pěstounů, adoptivních rodičů, znalí příběhy dětí z dětského domova, znalí specifika dětí, které zde přichází a z toho plynoucí rizika.

9. Jsou vychovatelé schopni oddělit osobní život od profesního?

Někteří ano a někteří ne. Zde je velký rozdíl mezi ženami a muži. Muži odpovídají, že to umí oddělit. Ženy říkají, že to mají propletené dohromady.

10. Změnil se přístup vychovatelů k jejich práci po několika letech v oboru?

Ano. Získaly praxi, zkušenosti, nadhled.

11. Jaký je názor samotných vychovatelů na to, zda profese vychovatele ovlivňuje jejich osobní život?

Zde se názory vychovatelů rozcházejí. Najdeme odpověď ano i ne. Můj názor je, že práce jim život ovlivňuje. A to negativně i pozitivně.

6 SHRNU TÍ VÝZKUMU

Mým hlavním cílem bylo zjistit vliv profese na osobní život vychovatelů Dětského domova v Bojkovicích. Vliv jsem zjišťovala v rodinném životě, ve volném čase, v životosprávě, ale i na psychiku. Dále mě zajímala specifika jejich práce, jejich názor na adopci a pěstounství.

Při mém výzkumu jsem zvolila polostrukturovaný rozhovor, jelikož jsem chtěla otevřené odpovědi a aby vychovatelé měli vlastní prostor pro vyprávění, ale i abych já byla připravena na rozhovor a nebyla nervózní. Mé rozhodnutí shledávám zpětně jako dobrou volbu. Protože rozhovory s vychovateli byly příjemné a poskytly mi plnohodnotné odpovědi a informace. Vzhledem k tomu, že všichni vychovatelé vystudovali vysokou školu, byli mému výzkumu pozitivně nakloněni a neměli problém s nahráváním rozhovorů na diktafon.

Každý rozhovor s vychovatelem byl jiný, záleželo na pohlaví, na věku, na délce jejich praxe a na charakterových vlastnostech. Rozhovory se různily jak délkou, tak otevřeností v tématu. Vychovatelé neměli problém mluvit o svém osobním životě, i když jsem jim na začátku řekla, že pokud nebudou chtít na něco odpovídat, tak samozřejmě nemusí. U všech vychovatelů jsem se setkala s přátelským přístupem, velkou ochotou a profesionalitou.

Zjistila jsem, že se liší názory a odpovědi dle pohlaví vychovatelů. Muži například s naprostou jistotou odpovídají, že umí oddělit profesi a osobní život. Myslím, že u žen se zde projevují mateřské pudy a děti z domova berou skoro jako svoje vlastní. Muži mají určitý nadhled.

Zdravotní stav se u nikoho nezměnil. Jen u jedné paní vychovatelky se v kombinaci s prací, náročností skloubit práci a výchovu dětí objevily zdravotní problémy, které trvaly čtyři roky, vedly k odchodu z práce, kde se zase po určitém čase vrátila. Jedna paní vychovatelka uvedla, že se setkala se syndromem vyhoření a to v souvislosti s tím, že je není snadné přijít na to, jak pomoci dětem v dětském domově.

Zde bych chtěla apelovat na psychohygienu u vychovatelů, aby se vyhnuli setkání se syndromem vyhoření ve své profesi. Hodně relaxovat, umět ventilovat problémy. Paní ředitelka by velmi měla využívat možnosti školení v tomto směru.

Zjistila jsem, že profese zasahuje do osobního života vychovatelů, do volného času a má vliv i na psychiku. Je to práce s lidmi, je složité jen tak zavřít dveře a nemyslet na práci. To jsem si uvědomila i při své praxi v Dětském domově.

Je to specifická profese, proto se prolíná vychovatelům i do osobního života. Největší zásah do osobního života shledávám u vychovatelek, kdy jejich vlastní děti byly malé.

Chtěla bych říct, že si uvědomuji, že práce je spjatá i s jejich osobním životem. Ale je velmi důležité si uvědomit, že bychom měli jít cestou zlatého středu. Mít rádi svoji práci, vykonávat ji nejlépe jak umíme, ale taky minimálně omezit negativní zásah do osobního života.

ZÁVĚR

Každý dospělý člověk většinu života věnuje své práci. Proto je důležité, jak ji vnímá, jak mu ovlivňuje život. Každé povolání má své specifika. Svou bakalářskou práci jsem zaměřila na profesi, která mě velmi osobně lákala, abych ji blíže prozkoumala a seznámila se s ní. To se mi taky podařilo a jsem za to velmi ráda.

Prohloubila jsme si informace o náhradní rodinné péči, o ústavní péči, o profesi vychovatele a o syndromu pomocníka a syndromu vyhoření. Pracovala jsem s odbornými knihami, takže jsem získala nové odborné znalosti. Získané teoretické znalosti jsem si ověřila při své praxi, kterou jsem vykonávala v Dětském domově v Bojkovicích. Ale taky jsem si zde uvědomila, jak velký význam pro mě v životě má rodina, pochopila jsem, jaký je to zázrak, mít fungující rodinu a zdravé děti.

Velkým přínosem byla pro mě praktická část v mé bakalářské práci, kde jsem se za pomoci rozhovorů dozvěděla důležité a plnohodnotné informace o profesi a osobním životě vychovatelů. Myslím si, že vychovatelé v Dětském domově v Bojkovicích dělají svoji práci, jak nejlépe umí a proto ani nelze, aby jim jejich profese do osobního života nezasahovala.

U každé profese, ale hlavně u pomáhajících povolání shledávám za dost důležité důkladný odpočinek, regeneraci a relaxaci. Každý člověk by měl mít reálnou zpětnou vazbu sám v sobě, zda ho jeho práce naplňuje nebo ne. Pokud není spokojen, doporučuji změnu a tak se vyvarovat syndromu vyhoření a zdravotním problémům.

Velmi mě oslovila kniha autora Schmiedbauera Syndrom pomocníka a v ní mě zaujala věta, kterou zde nalezneme. Ta věta zní, že pomáhat, ať profesionálně, nebo soukromě, rovněž spočívá na vzájemné emocionální komunikaci. Velmi podstatnou roli v ní hrají kreativita, hravost, fantazie a pocity. Myslím si, že vše, u pracovníků v Dětském domově v Bojkovicích nalezneme - velkou kreativitu, hravost, dostatečnou fantazii a upřímné pocity, které každý den projevují dětem, které mají na starosti. Na závěr bych jim ještě jednou chtěla vyjádřit velký obdiv za práci, kterou dělají a velký dík za spolupráci.

Moje práce slouží jako zpětná vazba pro vychovatele, zda jim ovlivňuje jejich práci osobní život nebo ne. Ukazuje jim rizika syndromu vyhoření, s kterým se ve své profesi můžou setkat.

Další aplikační rozměr vidím v tom, že paní ředitelka by si mohla rozšířit své vědomosti o svých zaměstnancích. A volit školení, které by eliminovaly negativní vlivy profese vychovatelů. Jistě by i uchazeči o toto zaměstnání zde mohli najít zajímavé a důležité informace. Moje práce může sloužit jako inspirace pro vypracování informačního letáku pro budoucí potenciální zaměstnance. Protože někdo absolutně netuší, jaké specifika toto povolání obnáší. A taky bych ráda rozšířila povědomí veřejnosti o této profesi.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

- [1] **HENDL, J.** *Kvalitativní výzkum*. Praha: Portál, 2005. ISBN 80-7367-040-2.
- [2] **JEDLIČKA, R., KLÍMA, P., KOŤA, J., NĚMEC, J., PILAŘ, J.** *Děti a mládež v obtížných životních situacích*, Praha: Themis, 2004. ISBN 80-7312-0380.
- [3] **KOLEKTIV AUTORŮ.** *Syndrom CAN a způsob péče o rodinný systém*, Praha: Ireas, o.p.s., 2007. ISBN 978-80-86684-47-5.
- [4] **KOPŘIVA, K.** *Lidský vztah jako součást profese*. Praha: Portál, 2007. ISBN 80-7367-181-6.
- [5] **KOVAŘÍK, J. A KOL.** *Náhradní rodinná péče v praxi*, Praha: Portál, 2004. ISBN 80-7178-957-7.
- [6] **MATĚJČEK, Z.** *Náhradní rodinná péče: průvodce pro odborníky, osvojitele a pěstouny*. Praha: Portál, 1999. ISBN 80-7178-304-8.
- [7] **MATĚJČEK, Z.**, *O rodině vlastní, nevlastní, náhradní*. Praha: Portál, 1994. ISBN 80-85282-83-6.
- [8] **MIOVSKÝ, M.** *Kvalitativní výzkum a metody v psychologickém výzkumu*. Praha: Grada Publishing, 2006. ISBN 80-247-1362-4.

[9] MINIRTH, F., HAWKINS, D., MEIER, P., FLOURNOY, R. (PŘEKLAD ŠVĚCOVÁ, A.) *Jak překonat vyhoření*, Praha: Návrat domů, 2011. ISBN 978-80-7255-252-8.

[10] NAKONEČNÝ, M., *Základy psychologie*. Praha: Academia, 1998. ISBN 80-200-0689-3.

[11] PIPEKOVÁ, J. *Kapitoly ze speciální pedagogiky*, Brno: Paido, 2006. ISBN 80-7315-120-0.

[12] PRŮCHA, J., WALTEROVÁ E. a MAREŠ J. *Pedagogický slovník*. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-7178-772-8.

[13] RADVANOVÁ, S., KOLUCHOVÁ, J., DUNOVSKÝ, J. *Výchova dětí v náhradní rodinné péči*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1979.

[14] ŘÍČAN, P. *Psychologie osobnosti – obor v pohybu*. Praha: Grada Publishing, 2007. ISBN 978-80-247-11-74-4.

[15] SCHMIDBAUER, W. *Syndrom pomocníka*. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-369-7.

[16] ŠKOVIERA, A. *Dilemata náhradní výchovy*. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-318-5.

[17] ŠVARŘÍČEK, R. ŠEDOVI, K. a kol. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách 1.* vyd. Praha: Portál, 2007. ISBN: 978-80-7367-313-0.

[18] ŠVEC, V., MAŇÁK, J. *Pedagogický výzkum v teorii a praxi*. Brno: Paido, 2004. ISBN 80-7315-078-6.

[19] URBAN, D. *Emocionální inteligence – šance pro nekonvenční myšlení a alternativní rozhodování*. Praha: Management Press, Ringier ČR, a.s., 1998. ISBN 80-85943-79-4.

[20] VÁGNEROVÁ, M. *Základy psychologie*. Praha: Karolinum, 2005. ISBN 80-246-0841-3.

[21] VNITŘNÍ ŘÁD DĚTSKÉHO DOMOVA V BOJKOVICÍCH (2011)

[22] VOCILKA, M., *Dětské domovy v České republice*. Praha: Aula, 1999. ISBN 80-902667-6-2.

SEZNAM PŘÍLOH

PŘÍLOHA P I: ROZHOVOR S VYCHOVATELI

Příloha P I: Rozhovor s vychovateli

Rozhovor s vychovateli

- Otázky na Dětský domov v Bojkovicích

Kolik je zde klientů?

Jaká ze zde věková skupina dětí?

Kolik je bytů v dětském domově rodinného typu?

Kolik je vychovatelů na byt?

Jak vypadá bytová jednotka?

Co byste chtěla změnit v prostorách dětského domova?

Obecný začátek

Představení se, co chci vědět a proč.

1.Otázky na profesní život vychovatele

Do této kategorie spadají otázky týkající se profesního života vychovatele, jaká je jeho pracovní náplň, pracovní doba, atd.

Pracovní náplň vychovatele?

Kolik dětí je ve Vaší skupině?

Jaký je věk dětí, o které se staráte?

Děláte s dětmi úkoly do školy?

Jak často máte noční služby?

Jezdíte s dětmi na dovolené?

Připravujete se na svůj pracovní den?

.Čeho se týká příprava?

-Kolik času Vám zabere příprava?

Které všechny činnosti s dětmi vykonáváte?

Berete si někdy děti i k sobě domů do rodiny?

Jak často s dětmi jezdíte na rekreaci, výlety?

Jaká je Vaše pracovní doba?

Kolik hodin?

Jak často překračujete danou pracovní dobu?

Jaký je důvod překročení dané pracovní doby?

Jaké máte směny?

Jak ovlivňuje pracovní doba Váš osobní život?

2.Otázky na osobní život vychovatelů

Do této kategorie spadají otázky týkající se osobního života vychovatele, jeho rodiny a jeho motivace k profesi vychovatele v dětském domově. V této kategorii jsem hlavně chtěla ukázat na rodinné zázemí.

Jste svobodná/ý , ženatý/ vdaná, rozvedený/á?

Pokud ano – jste zadaná/ý?

-Žijete ve společné domácnosti s partnerem nebo s rodiči?

Pokud ne – jak dlouho jste vdaná/ ženatý?

-máte děti, kolik, jaký věk mají?

Rozvedená/ý - Byla práce důvodem k rozvodu?

Co Vás vedlo k profesi vychovatele a jak dlouho ji vykonáváte?

Jaké je Vaše vzdělání?

3. Otázky, zda práce ovlivňuje osobní život

Do této kategorie spadají otázky týkající se osobního života vychovatele, a jak ho ovlivňuje jeho profese. Jaký má vliv na jeho volný čas, rodinu, psychiku, životosprávu, přátele a zda přemýšlel někdy o adopci, pěstounství.

-Volný čas – Kolik máte volného času?

Jak trávíte volný čas?

Dovoluje Vám Vaše nepravidelná doba navštěvovat nějaký kroužek?

Zasahuje Vám Vaše profese do volného času (pokud ano, jak)?

-Rodina – ženatý/vdaná – Jak vnímá Vaše rodina Vaši profesi?

-Obohacuje Vaše profese nějak Váš rodinný život?

- Pomáhá Vám Vaše rodina nějak při přípravě na zaměstnání?

-Podporuje Vás Vaše rodina v zaměstnání?

-Dochází za Vámi členové rodiny do práce? (děti)

- Jaký je rozdíl ve výchově vašich dětí a dětí v DD?

- nezadaný/á – ovlivňuje Vaše profese možnost seznámit se s partnerem?

- má Vaše profese vliv na výběr partnera?

-životospráva – Jaká je Vaše životospráva?

-Umožňuje Vám Vaše práce pravidelný pitný režim a stravu?

- Jak vnímáte noční směny?

-Máte problém se spánkem?

- Změnil se nějak Váš zdravotní stav kvůli práci?

-adopce, pěstounství – Ovlivnila Vaše profese Vás pohled na adopci a pěstounství?

- Napadlo Vás někdy, že vy byste byl pěstounem nebo adoptivním rodičem?

- psychika- Jak ovlivňuje Vaše práce Vaši psychiku?

- Dokážete oddělit profesní problémy od osobního života?

- Řešíte profesní problémy sama se sebou nebo s rodinou, přáteli?
 - Změnil se nějak Váš přístup k práci po několika letech v této profesi?
 - Ovlivňuje Vaše práce Vaši náladu?
 - Setkal jste se s depresí nebo syndromem vyhoření?
- přátelé- Ovlivnila Vaše práce Váš okruh přátel?
- Ztratil/a jste přátele kvůli Vaší profesi?
- Získala jste pevné přátelství díky Vaší profesi?
- Znáte názor Vašich přátel na Vaši práci? Jaký je?
- Plat – Hodnotíte svůj plat jako plnohodnotný vzhledem k náročnosti a důležitosti vaší profese?
 - Dojíždíte do zaměstnání?
 - Váš názor – Ovlivňuje Vaše profese Váš osobní život?